

LALIGABA

Latvijas literatūras gada balva 2022

Nozīmīgākais gada notikums literatūras nozarē Latvijā, kas nodrošina literāro darbu profesionālu izvērtējumu un atzinības izteikšanu autoriem par izcilākajiem darbiem, kuri 2021. gadā publicēti Latvijas rakstniecībā.

Informāciju apkopoja

Daina Kalmane

2022

LALIGABA

Latvijas Literatūras gada balva ir nozīmīgākais ikgadējais literārais process un notikums literatūras nozarē Latvijā, kas nodrošina literāro darbu profesionālu izvērtējumu un atzinības izteikšanu izcilākajiem darbiem, kuri gada laikā nākuši klajā Latvijas rakstniecībā. Par balvas norisi kopīgi rūpējas Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja un Latvijas Rakstnieku savienība.

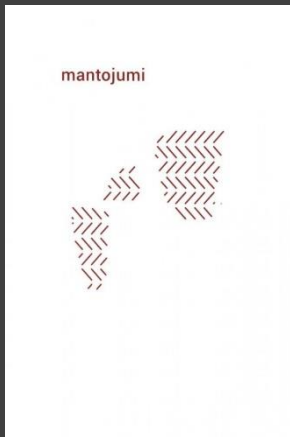
Literāros darbus ikgadēji izvērtē ar nozari saistīti profesionāļi – literāti, literatūrzinātnieki, literatūrkritiķi, u.c., ikgadēji martā vai aprīlī nominējot balvai labāko pērnā gada veikumu dzejā, prozā, literatūrā bērniem, tulkojumos un debijā. Ikgadēji tiek piešķirta arī speciālbalsa par īpašu nozīmīgu veikumu literatūrā, kā arī mūža balva Latvijas rakstniecībā. Nominanti tiek izvēlēti savstarpējās ekspertu komisijas diskusijās un/vai atklātā balsojumā. Balvas ieguvēji katrā nominācijā tiek noskaidroti ekspertu komisijas aizklātā balsojumā un atklāti balvas pasniegšanas pasākumā.

Balva tiek pasniegta īpašā balvas ceremonijā, kas ikgadēji norisinās aprīļa otraajā pusē. Balvu ieguvēji katrā nominācijā saņem naudas balvas, kā arī balvas simbolisko veidolu – LALIGABAs lampu, kuras autors ir dizaina studija "MĀJO". Balvas veidols iemieso ideju par grāmatu kā gaismas simbolu, reizē kalpojot kā funkcionāls dizaina priekšmets balvas ieguvēju mājvietās. Balvas atpazīstamībai izveidots arī LALIGABA logo, kas atspoguļo LALIGABA cilvēku, kas paceļas augšup ar grāmatas-spārnu palīdzību.

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

Inese Zandere “Mantojumi”

AUTORE: Inese Zandere

REDAKTORE: Ieva Lešinka

DIZAINS: Dita Pence

DARBA NOSAUKUMS: “Mantojumi”

IZDEVNIECĪBA: Neputns

ANOTĀCIJA: Ineses Zanderes piektais dzejoļu krājums pieaugušajiem. Autore par krājumu: "Šīs liriskas būvmateriāls ir vēsturisks, biogrāfisks un autobiogrāfisks. Dzejoļos sapludināta konstruēta un rekonstruēta realitāte – balstoties pārlicībā, ka gan ārpus literatūras, gan literatūrā pastāv īstenība, kurai piemīt patiesums, taču tas ir individuāls, nevis “objektīvs”. Vēstures fakti un izlasīti teksti parādās vienīgi atspulgā, pārdzīvojumā, kas ir tikpat personisks kā paša pieredzētais, kas savukārt tiek nebeidzami pārveidots atmiņas filtros; abas šīs līdzvērtīgās “nerealitātes” veido vienu, un tā ir reāla. Un tajā pastāv arī tikumiskais imperatīvs, kura avots ir līdzpārdzīvojums." Krājumā iekļauti dzejoļi no vairākiem cikliem – “Aspazijas blūzīte”, Dziesmusvētku vēsturei veltītā “Balsis no kora”, “Profesori”, kura varoņi ir daži no Latvijas Universitātes dibinātājiem. Autobiogrāfisko grāmatas zaru veido sava laika un priekšteču klātbūtne, šķan arī sasaukšanās ar autorei tuviem latviešu literatūras un mākslas tēliem.

PAR AUTORI: Inese Zandere (1958) ir latviešu dzejniece, publiciste un redaktore, bērnu grāmatu autore un izdevēja. Karjeras laikā strādājusi laikrakstos “Diena”, “Pionieris”, kā arī žurnālā “Rīgas Laiks”, kurā ieņēma arī galvenās redaktores amatu. Dzejniece pazīstama ar bērniem veltītu dzeju un lugām, kas guvuši daudzveidīgu izpausmi un recepciju arī citās mākslas jomās. Ineses Zanderes teksti plaši komponēti, pēc viņas dzejas uzņemtas vairākas animācijas filmas, ar scenāristes un libretistes līdzdalību tapuši muzikāli iestudējumi un uzvedumi, raidījumi bērniem. Vairākkārtēja Autortiesību bezgalības balvas ieguvēja, saņēmusi Latvijas Literatūras gada balvu par bērnu grāmatām “Tekšiņa un āriņa”, “Līze Analīze un citi slimnīcas skaitāmpanti” un dzejas krājumu “Melnās čūskas maiznīca”, nominēta arī par krājumu “Putna miegā”, kurš ieguvis žurnāla “Latvju Teksti” balvu. Par devumu literatūrā saņēmusi augstāko valsts apbalvojumu – Triju Zvaigžņu ordeni (2008). 2018. gada 17. oktobrī saņēmusi LR Kultūras ministrijas Atzinības rakstu par spilgtu ieguldījumu Latvijas literatūrā, bērnu literatūras un ilustrācijas attīstībā Latvijā.

Inese Zandere. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

Inese Zandere “Mantojumi”

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

AGIJA ĀBIĶE-KONDRĀTE (*Literatūrzinātniece un literatūrkritiķe*)

Cilvēka un nācijas identitāti visdažādākos kontekstos un sakarībās veido mantojums – kultūrapziņas un pašpazīņas balsts un satvars, kas netieši ir Ineses Zanderes krājuma virstēma. Ineses Zanderes dzeja pati ir kā mūsdienu mantojums nākamībai, jo nacionālās tēmas un autorei raksturīgie folkloras motīvi saaudušies ar autobiogrāfiskajiem mantojuma slāņiem, un katra personīgā vēsture, pieredze ir būtiska. Krājuma poētika nozīmē izkoptu valodu un organisku valodas izjūtu, precīzu, dabisku izteiksmi un alkas valodiskā skaidrībā izteikt lietu, parādību un sajūtu dziļāko būtību, patieso jēgu – individuālo īstenību. Rindu plūdenais skaniskums, līdzskaņu atbalsis un patskaņu saskaņa, aliterācijas un asonanses rada brīnumainas valodas skaņu vibrācijas un sinerģiju. Tas nav dzejas uzdevums attaisnot lasītāja gaidas, un tomēr jāuzsver – Ineses Zanderes krājums nepievil, bet apbalvo lasītāju ik reizi, kad tas sastopas ar krājuma dzejoļiem, dzejas poētiskais raksturs atmodina nolemtos un sagumušos. Šī dzeja ir vērtība ne tikai mājas bibliotēkai, bet lasītāja dvēselei, jo cilvēciskā vienkāršībā ir uzrakstīti mūžības raksti.

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

Inese Zandere “Mantojumi”

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ANDRA MANFELDE (*Rakstniece*)

„Mantojumi” ir bagātīgi. Gudra brieduma grāmata. Dāsna ar kultūrvēstures un personīgām, dzimtas stāstā balstītām atsaucēm. Lielākā daļa dzejoļu rakstīti brīvajā pantā. Jo dzejot nozīmē ne tikai apgūt „dieva glītrakstīšana”, bet pavisam brīvi – „kā dieva putniņš es sēžu uz dziesmas nolauztā zara”. Ja dzezā varētu pārstāstīt hroniku, tad te tā ir. Lasot šķiet, ka turu rokās nevis grāmatu, bet ķīļrakstu plātņi. Tādu liktenis katram ieliek pagalvī, neskartu un pamatīgu, bet dzīves rutīnā un augšanas sāpēs, tai jāsaplīst. Dzīvojot katra lieta (doma, cilvēks, notikums, citāts) atstāj nospiedumu un kļūst par burtu. Dzejniece pa fragmentam ieraudzījusi, sakrājusi, savienojusi un no laika plātnes drumslām izveidojusi vienotu stāstu, kas kļuvusi par fundamentālu liecinājumu ne tikai par savu dzīvi un dzimtu, bet arī par laika biedriem un domu līdziniekiem. Neviens un nekas nav aizmirsts, arī vēstures skolotāja sacītais, kurš, izrādās, runājis mūsu rītdienai – „ja gribat no vēstures mācīties ejiet un salasiet kaulus”.

ĒRIKA BĒRZIŅA (*Dzejniece*)

Šī krājuma lasītājam jābūt zinošam, jo dzejoļos ir daudz vēsturisku notikumu un personu nospiedumu, autobiogrāfisku atspulgu, atsaucēs uz literatūras un mākslas tēliem un varoņiem. Ja zināšanu krātuvītē ir robi vai tā ir patukša, var vienkārši baudīt Zanderes valodas spēles un pērles, peldēt valodas dziļumos un iznirt aplaimotam, apēst kādu sapni, virsū uzdzerot skumjas... Kāds ir tavš mantojums – vai tas ir izstāstāms, dzimtas atmiņā notverams, vai tas ir rokā paņemams dārgums vai ieraksts kladītē, vai kaut kas, no kā vēlies atbrīvoties vai tomēr glabāt sevī?

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

Henriks Eliass Zēgners “Paradīze”

AUTORS: Henriks Eliass Zēgners

REDAKTORS: Pēteris Draguns

DIZAINS: Aleksejs Muraško

ILUSTRATORE: Sabīne Vernere

DARBA NOSAUKUMS: “Paradīze”

IZDEVNIECĪBA: Neputns

ANOTĀCIJA: “Paradīze” ir otrais Henrika Eliasa Zēgnera dzejoļu krājums, tajā apkopotie dzejoļi tapuši pēdējo astoņu gadu laikā. Autors par krājumu: “Šīs grāmatas tapšanas laikā esmu tiecies pēc maksimāli emocionāli atklātas pieejas tekstam. Kādā brīdī nonācu pie idejas par “paradīzi” kā visa vislabākā un visskaistākā piemēru, kam mēģināt tuvuoties dzīvē – tādu kā kompasu realitātei, nevis reliģiski utopisku konceptu. Krājumā ir dažādas tematiskas līnijas, taču tie ir liriski, personīgā pieredzē balstīti teksti, kurus vieno centieni šim kompasam sekot.” Krājuma redaktors Pēteris Draguns norāda: “Par spīti šķietami pieteiktajai virzībai uz kādu garīgo dimensiju atklāsmi un iedomātas vertikāles apjaušanu, jaunā krājuma dzeja ir brīva no didaktiska konceptuālisma, metafiziska somnambulisma vai romantizētas eksaltācijas. Henrika Eliasa Zēgnera dzejas balss, salīdzinot ar pirmo krājumu, kļuvusi dziļāka, tembrāli niansētāka, bet virstoņos skanošās melodijas aicina iet uz gaismu, pat ja tā ir žilbinoša.”

PAR AUTORU: Henriks Eliass Zēgners (1995) – dzejnieks. No 2019. gada Satori.lv galvenais redaktors. Debijas dzejas krājums “Elementi” (2013) tika nominēts Latvijas Literatūras gada balvai kategorijā kā spilgtākā debija, Ojāra Vācieša prēmijai, “Latvju Tekstu” dzejas balvai. Zēgnera dzeja tulkojumos publicēta Lielbritānijā, Lietuvā un Krievijā. Kopš 2009. gada Zēgners ir regulāri rakstījis literatūras un kritikas publikācijas drukātajos un interneta medijos, strādājis portālā “Delfi” par kultūras žurnālistu un ziņu redaktoru, par starptautisku tūru menedžeri mūzikas aģentūrā Every Little Thing.

Henriks Eliass Zēgners. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

Henriks Eliass Zēgners “Paradīze”

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ZANDA GŪTMANE (*Literatūrkritiķe*)

“Es redzēju savas paaudzes spožākos prātus ārprāta salauztus, badā, histērijā un kailus, velkoties cauri melno rajoniem rītausmā, meklējot niknu iespēju uzlāpīties, debešķīgus hipsterus degot senajā dievišķajā saiknē ar zvaigžņotās nakts dinamo mehānismu (..)”, poēmā “Kauciens” (1956) savulaik izkļiedzis bītlnieku paaudzes kulta dzejnieks Alens Ginsbergs. Latviešu dzejnieks Henriks Eliass Zēgners dzejas krājumā “Paradīze” zīmē savu paaudzi: “Es esmu redzējis savas paaudzes spožākos prātus/ vientuļi mirdzam datora ekrānā piecos no rīta./ Dzērumā rakstot atvadu vēstules 140 simbolu garumā,/ no rīta paģirās dzēšot ārā savus aristokrātiskos profilus (..)” Patiesi, ar “Paradīzes” noskaņu viegli identificēsies mūsdienu divdesmit un trīsdesmitgadnieki, taču adresātu loks ir daudz plašāks – tā ir vienas poētiskās tradīcijas paaudze, neatkarīgi no vecuma. Uztvērējs, kurš dzejā meklē dzīvu nervu un jūtas, nevis intelektuālu spēli, pārsteidzoši sarežģītu tēlainību un attālinātas asociatīvās saiknes. Uztvērējs, kurš mēdz dzīvot ar pusnorautu ādu un, gadiem ritot, pat negatavojas to uzaudzēt. Tas, kurš savu paradīzi meklē ikdienas mirklī, dzejā, maigumā, bērnišības atmiņā un cigaretes dūmā. Kura paradīze allaž ir tepat un tomēr vienmēr zūdoša. Tā ir Rembo, Apolinēra, Ginsberga, Vācieša un Elsberga, un citu mūžīgo divdesmitgadnieku paaudze, kuru iezīmē cilvēciski tieša un atklāta pozīcija. Zēgners pierāda, ka arī šajā laikā var tapt dzeja, kas neslēpjas no jūtām, trausluma, godīguma, pašironijas un pašpārmetumiem, un, par spīti visam, mēģina rast savam gājumam kādu nozīmi, “ja nu vispār kaut kas ir saucams par dzīves jēgu”

AGIJA ĀBIĶE-KONDRĀTE (*Literatūrzinātniece un literatūrkritiķe*)

Jau pirmais Henrika Eliasa Zēgnera dzejoļu krājums apliecināja autora poētiskā rokraksta briedumu un var apgalvot, ka neviens dzejas lasītājs nevilks arī šajā grāmatā. Krājumā iekļauto apjomīgo manifestācijas dzejoli “Es esmu redzējis savas paaudzes spožākos prātus” pamatoti var uzskatīt par vienu no spilgtākajiem darbiem pēdējās desmitgades latviešu dzejā. Autors niansēti izjūt sava laika ainu un pretrunas tajā, un drosme šajā tekstā nav dekoratīva vai stilistiska poza. Emocionālā intonācija Zēgnera dzejoļos ir patētiska, saviļņojoša un krājumā ir lasāmi dzejoļi, kuri ir briljanti savā vienkāršajā skaistumā. Latviešu dzejā joprojām ir vajadzīgs autors, kurš pārvalda mīlestības un ciešanu alķīmiju, nekļūdams saldserīgs vai nogurdinoši banāls: “Sāpju lauskas pa ceļam uz jūru; sāpju vilņi pārlūst un mirdz”. Kompaktais izdevums ietver daudzšķautņainu noskaņu un formas izpausmi, un rāda pieauguša cilvēka augšuptiecību. Globālpolitiski smagā laikā, kopš mūsdienu pasaule piedzīvo karu, jaunu nozīmi iemantojis dzejolis “Kā lai nosargā tevi no visiem šiem spokiem?”, kurš balsta un stiprina ar gudru jaunā laikmeta lūgšanu “Atkārti, līdz notici: sargi siltumu, / sargi mani šoziem no visiem velniem un idiotiem.”

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

Henriks Eliass Zēgners “Paradīze”

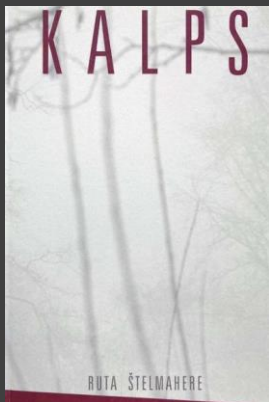
EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

IVARS ŠTEINBERGS (*Dzejnieks un literatūrkritiķis*)

Henrika Eliasa Zēgnera otrais dzejas krājums “Paradīze” ir paraugdemonstrējums emocionālai rakstībai, kas nav nedz naiva, nedz banāla, bet nebaidās dzejas “es” nostādīt ievainojamā pozīcijā. Kaut kādā ziņā radniecīgs jaunajai sirsnībai, pat sentimentalitātei (kaut labā nozīmē), Zēgnera dzejoļi pārlicinoši un oriģināli darbojas sazobē ar dzejas pasaules centrālo asi: jūtām. Vienlaikus krājums ir inteligents un nobriedis, jo neļaujas klišejām vai vispārinājumiem, tā vietā tēlojot niansētu un daudzveidīgu psihoemocionālo spektru. Formālā ziņā par lielāko vērtību grāmatā uzskatu autora garākos dzejoļus, kuru stilistika saistāma ar bītu paaudzes amerikāņu labākajiem piemēriem. Atkārtojumi, gradācijas un uzskaitījumi šeit netop par pašmērķi, bet strādā kopēja labuma vārdā, radot dinamisku, saturiski uzlādētu un trāpīgu paaudzes portretu. Zēgnera paradīze netiek iegrozīta teoloģiskās kategorijās, bet drīzāk apzīmē noteiktu, mūžīgas jaunības garam raksturīgu vērtību sistēmas augšgalu, kurā īpaša vieta atvēlēta draudzībai, individuālai brīvībai un pašizpaušmei, mākslai, kā arī, protams, mīlestībai. Krājuma otrā puse pakāpeniski pāriet īsākās formās, kas arī tematiski novēršas no plašāka skatījuma, vairāk fokusējoties uz dzejas subjekta attiecībām, zaudējumu un apbrīnu. Šādā ziņā dzejnieks apskaužami talantīgi ticis galā ar mūsdienās tik grūto uzdevumu – rakstīt spožu mīlas liriku.

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

Ruta Štelmahere “Kalps”

AUTORE: Ruta Štelmahere

REDAKTORE: Jānis Rokpelnis

DIZAINS: Zane Ernštreite

DARBA NOSAUKUMS: “Kalps”

IZDEVNIECĪBA: Neputns

ANOTĀCIJA: Rutas Štelmaheres ceturtais dzejoļu krājums. “Šajā grāmatā organiski saplūst Rutas Štelmaheres dzejnieces un gleznotājas Dieva dotie spēcīgie talanti. Ar mākslinieces aci un jūtīgu sirdi uztverta un nevainojamā izteiksmē atveidota mūsdienu Latvija, tās cildinātas un necildinātas vietas un cilvēku likteņi. Krājums patiešām ir mākslinieciski izcils un tematiski pirmreizīgs,” krājumu raksturo Jānis Rokpelnis. Autore par krājumu: “Kamēr grāmatas autore klīst pa ciematu un pilsētu ielām, gar muižām, pilīm, baznīcām un mazām noskretušām savrupmājām, kāds viņai seko. Kamēr viņa iet caur tumšu, noslēpumainu mežu vai miglainā pļavas kafejnīcā vēro akmeņu dīģšanu, kāds lej tēju no mākoņa lejkannas. Kamēr caur dažādu gadsimtu logiem viņa nekautrīgi cenšas saskatīt pazīstamus vaibstus un izdomātas sejas, kāds caur mūžīgu logu vēro arī viņu. Mūžīgais Kalps, kurš veido daudzdimensionālu kopainu, kamēr viņa atklāj tikai sīku detaļu ēnas.”

PAR AUTORI: Māksliniece un dzejniece Ruta Štelmahere (1965) dzimusi Jelgavā, kopš 1988. gada dzīvo Jēkabpilī. Beigusi Latvijas Mākslas akadēmiju. Četru dzejoļu krājumu autore: “Ieskaties sēklai acīs” (1998), “Klēpis” (2011), “Krekls” (2016), “Kalps” (2021). Par krājumu “Klēpis” saņēmusi Latvijas Literatūras gada balvu.

Ruta Štelmahere. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

Ruta Štelmahere “Kalps”

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

LIĀNA LANGA (*Dzejniece un publiciste*)

Man noteikti jāpiekrīt mūsu dzejas klasiķim Jānim Rokpelnim šā krājuma kodolīgajā vērtējumā – tas ir “mākslinieciski izcils un tematiski pirmreizīgs.” Gandarī Rutas Štelmaheres profesionālais spēks un garīgais briedums. Satura un formas daudzveidība ir tikai viens apliecinājums tam, bet saviļņojošs ir arī katrā dzejolī sajūtamais centiens ar tikai vien poēzijai pieejamiem līdzekļiem tuvoties patiesībai, lietu būtībai, pasaules un esības kodolam. Gleznotājas pieredze Rutas dzeju bagātina ar krāsām, toņiem, reizēm satrauktiem triepieniem un niansēm. Dzejas centrā ir šodien nu jau reti sastopamā cēli pazemīgā kalpošana dzīvei un dzīvībai, mīlestībai un patiesībai. Autore “guļ laivā kā atvērta vēstule”, lai mūsu “piecstāvu izmisumi aizlidotu.”

ĒRIKA BĒRZIŅA (*Dzejniece*)

Kā malks svaiga lauku gaisa, malks rīta rasas, noslēpumainas meža smaržas. Vai dzirdi, kā pie tavām durvīm klusi guļ upe... Ruta Štelmahere glezno ar vārdiem, sapludinot krāsu toņus un pustoņus, radot to īpašo, neatkārtojamo noskaņu. Metaforu akvarelis, valodas ainava... Vai atgriežos mājās, vai dodos ceļā, vai viesojos pie tiem, kas mani pieņem un atklāj savus atmiņu stāstus... Gribas vērt zemeņu krelles uz smilgām, iedzert vīgriežu tēju, saritināties uz dīvāna, ietīties vecmāmiņas segā un baudīt.

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

Ruta Štelmahere “Kalps”

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ANDRA MANFELDE (*Rakstniece*)

Ar smiltīm, akmeņiem, māllepēm, stārķiem, vižņiem, ļepatojošu Abavu, zemledus poēmām Štelmahere darina Latvijas karti no jauna. Kontūra aizsākas uz noputējuša lauku ceļa ar Dāvida zvaigzni un noslēdzas vērojot kalpu, kurš Jeruzalemē pulē skatloga stiklu. „Bija” ir tikai mazliet blāvāks par „tagad”. Robeža starp „mans” un „svešie” mīksta kā laika upes izvelēts audums. Vēl pievakarē māte aprūpēja bērnu, vēl vakar – vecmāte savu līgavaini, aizvakar kalponīte mutes bļodā lēja ūdeni, lai apkoptu vecā barona pēdas un, šķiet, pavisam nesen, aizzaiz... Kungs mazgāja mācekļiem kājas. Kungs vai Kalps? „Kalpā” muižas celtas nevis no dzimtļaužu sviedriem, bet no dabas barokālā atspulga, kas pēcāk sačūkst dumpju uguņos. Muižu mūri kā sviedrauti saglabājuši kolhoznieces sejas nospiedumu. Viss šepat un tagad, dabā ierakstītas radību un Radītāja pēdas. Cik tālu vien sliecas dzejnieces skatiens, tas izlīdzina, sakārto, samierina un nopaijā. Remdējošo mirkļu audekls gatavs, kalps attaisnots.

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

Arvis Viguls “Blusu cirks”

AUTORS: Arvis Viguls

REDAKTORS: Kārlis Vērdiņš

DIZAINS: Armands Zelčs

DARBA NOSAUKUMS: “Blusu cirks”

IZDEVNIECĪBA: Neputns

ANOTĀCIJA: “Blusu cirks” ir ceturtais Arvja Vigula dzejoļu krājums, tajā iekļautie dzejoļi tapuši pēdējos četros gados. Arvis Viguls: “Man šī ir pretstatu grāmata – absurda un fantastiska, kas, kā rādās, par visām varītēm cenšas iespraukties īstenībā, mijas ar autobiogrāfiskiem motīviem un reāliem faktiem, kas beigu beigās atriebjas iztēlei, izrādīdamies ne mazāk ērmīgi par manas izdomas augļiem. Treknu punktu šim krājumam, kas lielākoties sarakstīts pirms 2020. gada pavasara, ir pielikusi pandēmija – brīžam liekas, ka visa pasaule ir pārcēlusies dzīvot uz kādu no “Blusu cirka” dzejoļiem.”

PAR AUTORU: Arvis Viguls (1987) – dzejnieks, atdzejotājs, tulkotājs. Latviešu dzejā viens no nozīmīgākajiem 21. gadsimta pirmās desmitgades beigās debitējušiem autoriem. Spilgti ienācis literatūrā ar krājumu “Istaba” (2009), saņemot gan kritiķu, gan lasītāju atzinību, ko izsauca arī 2012. gadā iznākusī dzejoļu grāmata “5:00”. 2018. gadā klajā nāc trešais oriģinālkrajums “Grāmata”, savukārt 2021. gadā – ceturtais dzejoļu krājums “Blusu cirks”. Vigula dzejai raksturīga skumja intonācija, pārdomāta struktūra un intertekstualitāte, svārstīšanās starp metaforisko un reālo. Regulāri tulko un atdzejo no serbu, horvātu, angļu, spāņu un krievu valodas. 2017. gadā iekļauts literāro organizāciju tīkla “Literature Across Frontiers” veidotajā “New Voices from Europe” izlasē kā viens no 10 ievērojamiem jaunajiem Eiropas autoriem.

Arvis Viguls. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

Arvis Viguls “Blusu cirks”

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

LIĀNA LANGA (*Dzejniece un publiciste*)

Lai arī forma šajā dzejoļu krājumā, manuprāt, varēja būt noslīpētāka, jo Arvja Vigula ievērojamajam talantam tas ir pa spēkam, šie dzejoļi mani piesaistīja ar dzejnieka godīgo, nedaudz arī izmisīgo cīņu ar saturu, pareizāk sakot, – jaunu, nebijušu un neparastu tēmu ieviešanu un apstrādi latviešu poēzijā. Šajā apstākļi arī slēpjas krājuma patiesais novatorisms un nonāksana nominēto grāmatu sarakstā. Visai nesaudzīga homo sapiens nonešana no radības kroņa troņa, to ievietojot kaut kādās jaunās poetic justice koordinātās, ironija, kuru caurauž ekspresionistiskas esības sāpes un autora distancēšanās no notiekošā blusu cirkā, kuru viņš pats rada ar saviem vārdiem, padara to par izaicinošas eksistenciālas spriedzes un ironijas piesātinātu mākslas darbu. Tajā nolasu arī priekšnojautas par pašreizējo karu un cilvēka nolemtību.

ĒRIKA BĒRZIŅA (*Dzejniece*)

Fascinējošs ir tas Vigula cirks, nu gluži kā “Cirque du Soleil”. Viguls ir asprātīgs un izcili prot iestiklot iztēles ainas dzejoļu rāmī. Viņš ir pētnieks, kas gluži vai ar zinātnieka (un, protams, dzejnieka) ķērienu un vēlmi izprast būtisko, apraksta, atspoguļo dažādu dīvaiņu dzīves, dokumentē subjektu īpatnības, novirzes, jo cilvēks ir tāds “aizdomīgs dzīvnieks”. Zāģa kungs, puisēns ar telefona ciparu ripu, vīrs, kuram tek ārā smadzenes, sieviete trim krūtīm, kas zīda vilku kucēnus... “Slepenībā ikviens mīl pats sevi.” Vigula konstruētajā pasaulē notiek briesmu lietas, ak, cik skaistas briesmu lietas. Meistarīgi un izcili!

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

Arvis Viguls “Blusu cirks”

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

IVARS ŠTEINBERGS (*Dzejnieks un literatūrkritiķis*)

Arvja Vigula “Blusu cirks” ir pavērsiens līdzšinējā autora jaunradē – ja iepriekš dominēja augstajam modernismam raksturīgās piesātinātās metaforas, respektīvi, tēlaina, bagāta, pat barokāla valoda, tad jaunākajā krājumā priekšplānā drīzāk izvirzās sižets, eksperiments un absurda estētika. Manā ieskatā grāmata nopelna nomināciju kā viens no pērnā gada “tīrākajiem” dzejas izdevumiem, proti, šis darbs ir līdz perfekcijai noslīpēts teju visos aspektos, tas ir ieturēts un konceptuāli viengabalains kā poētisks veselums. Forma – saķemmēta kā dendija frizūra, viscaur tās ir četrriņdes, kas savā stūrainībā kontrastē ar reizumis brutālo un grotesko stāstu. Atturība veidolā saspēlējas arī ar šķietami sauso humoru, kas pavada “Blusu cirka” vārsmas. Tāpat – šis ir ieceres un tematiskā ziņā mērķtiecīgs un skaidrs veikums: Viguls ir mākulīgs kompozīcijā un nodaļu dramaturģijā, kas nodrošina teksta baudu no tā, ka krājums kā kopums ir kas vairāk par vienkāršu dzejoļu summu. Tas ir pabeigts, bet ne noslēgts, komisks, bet ne izsmējīgs, arī traģisks, bet ne pārspīlēts mākslas darbs. Mans vienīgais iebildums ir tāds, ka teorētiski nomināciju būtu pelnījis arī grāmatas līdzautors – kaķis Žižeks.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Svens Kuzmins «Dizažio»

AUTORE: Svens Kuzmins

REDAKTORE: Gundega Blumberga

DIZAINS: Svens Kuzmins

DARBA NOSAUKUMS: “Dizažio”

IZDEVNIECĪBA: Dienas grāmata

ANOTĀCIJA: Romāns "Dizažio" ir veltīts mākslas cilvēkiem, to iekšējām pasaulēm un ikdienas dzīvē. Darbība risinās Hohmā – fiktīvā Latvijas kūrortpilsētā. Tas ir personisks stāsts par vietas vēsturi, mītiem, idejām un tradīcijām, kā arī par vidi, kurā, ja pacenšas, var atrast jebko, izņemot garlaicīgu biogrāfiju. Santa Hirša: “Svenam ir izdevies precīzi atklāt radošās dvēseles anatomiju, tās trauslumu un traģismu. Asprātīga ironija par jaunrades un birokrātijas nebeidzamajām sadursmēm slēpj aizkustinošu stāstu par mākslas ugunīm, kuru spēks spēj gan uzvarēt eksistences bezjēdzību, gan pilnībā izdedzināt pašu radītāju.”

PAR AUTORU: Svens Kuzmins (1985) – rakstnieks, aktieris, mākslinieks. Stāstu krājuma “Pilsētas šamaņi” (2016), kā arī romānu “Hohma” (2019) un “Dizažio” (2021) autors. Etīžu teātra “Nerten” režisors un aktieris, radio raidījuma “Cienījamie lasītāji. Etīdes par literatūru” veidotājs. Kuzmina stāsti tulkoti angļu, krievu, lietuviešu, igauņu un spāņu valodā.

Svens Kuzmins. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Svens Kuzmins «Dizažio»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

LIĀNA LANGA (*Dzejniece un publiciste*)

Padomju perioda jaunību pavadīju bohēmā, pazīstu to, varbūt arī tādēļ šis romāns kļuvis par manu 2021. gada prozas favorītu. Tas ļāva piedzīvot reti aizrautīgu lasīšanu un pacilātības viļņus tās laikā, turpinot pāršķirt grāmatas lapas vēl arī agra rīta pusē. Šā darba kvalitātes ir augsta rakstniecības pilotāža, izkopta meistarība līdz ar principiālu un pārlicinošu autora labvēlīgo un dzirkstoši humāno skatu uz saviem komiskajiem, cēlajiem, romantiskajiem, viegli kariķētajiem un viscaur tik cilvēcīgajiem varoņiem. Romānā pārlicina itin viss – struktūra, fantāzija, laikmetīgs romantisms, ironija, humora sajūta, dialogi, varoņu gaitas un noskaņa kopumā. Darbā parādīta dzīves un mākslas pasaules ideālu sadursme, bet varoņu plašie pārspriedumi par mākslas jēgu un uzdevumiem neļauj atslābt lasītājam, domājot par savu esību arī ārpus dienišķās lietu kārtības. Kā ikviens izcili uzrakstīts darbs latviešu valodā, tas ir arī latviešu valodas un izteiksmes triumfs, lai varam gavilēt.. Ikviens Hohmas mākslas skolas pēdējās klases audzēknis ir uzvarējis, pat ja ir zaudētājs.

RAIMONDS JAKS (*Tulkotājs*)

Svena Kuzmina “Dizažio” lasīšana man personīgi izvērtās par pēdējā laika aizraujošāko literāro piedzīvojumu un lika man jūsmot par autora asprātību un spalvas meistarību, neviļus liekot to salīdzināt ar klasiķa Anšlava Egliša stilu. Šajā darbā ir ļoti plašs spēcīgu pārdzīvojumu spektrs: no smiekliem par asprātīgiem dialogiem līdz šokējošam riebumam. Kuzmins kā gleznotājs uz audekla triepj spilgtas krāsas (sarkanā, dzeltenā un rozā krāsa pieminēta vairākus desmitus reižu, bet pelēkā vispār nemaz), veido dzirkstošus dialogus, kuros izmantotais slengs ne brīdi neliek justies stilistiski neērti (tas ir ļoti grūti) un ieliek stāstā references, kas viegli saistās ar reāliem cilvēkiem, vietām un notikumiem, bet tomēr reizē ir tik pārspīlēti nereāli, ka beigās nav žēl ne pazudinātās mantas, ne pat bojā gājušo cilvēku (varbūt tikai drusciņ).

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Svens Kuzmins «Dizažio»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ZANDA GŪTMANE (*Literatūrkritiķe*)

Mīlīgā piejūras pilsētiņa Hohma no tāda paša nosaukuma Svena Kuzmina romāna nu pārcēlusies arī uz “Dizažio”, apliecinot, ka province nav vietas apzīmējums, province ir stāvoklis. Arī šajā darbā pārlicināties – lai kur būtu cilvēks, savu Hohmu viņš nes sev līdzi. Šoreiz Hohma par spīti ārējam mieram un pieticībai mirdz karnevāliskā krāšņumā un karuseļu ņirbā. Šoreiz tās iemītnieks ir vidējais aritmētiskais patērētāju sabiedrības pārstāvis, kura asinīs plūst mākslas gēns, bet elpu aizžņaudz mietpilsoniskā dzīves standarta prasības. Ne tikai ironiski, bet izkāpināti groteski un līksmi Kuzmins rāda izeju no apnikuma – vai nu Cīņas klubam tuvās teritorijās rodamos derdzīgos kairinājumos, vai pašradītas mākslas ārēs. Jau no aizlaikiem zinām, ka izlaušanās no guruma senajam cilvēkam vispirms tika meklēta galvu reibinošās orgijās. Kuzmins mums nekautrīgi demonstrē šo ceļu, pārbaudot mūsu (un literatūras) robežas, un dodas tālāk, rādot, ka pirmatnējo dionīsisko reibumu tikpat labi var aizstāt ar ... mākslu. Kuzmins liek savam varonim iziet arhetipiskos tabu pārkāpšanas un attīrīšanās ceļus, ironiski rādot to pašpietiekamo mākslas telpu, pie kuras esam nonākuši, lai ko mēs ar šo jēdzienu postmodernisma laikā saprastu. Dekadentiski traks un dziļi sarkastisks Kuzminam izdevies šis romāns kāda laikmeta beigās. Māksla taču izglābs šo pasauli, vai ne?.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Anna Auziņa «Mājoklis. Terēzes dienasgrāmata»

AUTORE: Anna Auziņa

REDAKTORE: Arvis Viguls

DIZAINS: Estere Betija Grāvere

DARBA NOSAUKUMS: “Mājoklis. Terēzes dienasgrāmata”

IZDEVNIECĪBA: Ascendum

ANOTĀCIJA: Dzejnieces Annas Auziņas debijas romāns stāsta par jaunas sievietes pieaugšanu, seksualitāti un attiecībām ar Dievu. Būtiska vieta tajā ir galvenās varones Terēzes bērnībai un jaunībai, kas pāiet 20. gadsimta astoņdesmitajos un deviņdesmitajos gados.

PAR AUTORI: Dzejniece Anna Auziņa (1975) ir četru dzejoļu krājumu autore – “Atšķirtie dārzi” (1995), “Slēpotāji bučojas sniegā” (2001), “Es izskatījos laimīga” (2010), “Annas pūra govs” (2017). Jau pirmais krājums “Atšķirtie dārzi” tiek uzskatīts par novatorisku sievišķās rakstības pieteikumu 90. gadu latviešu dzejā. 2019. gadā ieguvusi doktores grādu ar pētījumu par sievišķo valodu latviešu dzejnieču dzejā. 2021. gadā iznācis Auziņas debijas romāns “Mājoklis. Terēzes dienasgrāmata”.

Anna Auziņa. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Anna Auziņa «Mājoklis. Terēzes dienasgrāmata»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ĒRIKA BĒRZIŅA (*Dzejniece*)

Viens no pagājušā gada lielākajiem pārsteigumiem prozas kategorijā. Grāmata, ko izlasīju teju vienā elpas vilcienā. Grāmata, ko lasīju, braucot tramvajā, un piesedzu ar roku tekstu, lai kāds līdzbraucējs neredzētu, ko lasu. Tiešām bija sajūta, ka slepus lasu ļoti intīmu dienasgrāmatu, kurā bez kautrēšanās un izlikšanās plīvurīša visas lietas nosauktas īstajos vārdos. Jā, varbūt kādam tas šķiet mulsināši vai pat neķītri... Jā, tas ir ļoti intīmi, bet drosmīgi un patiesi. Tieksme pēc tuvības un baudas, pēc seksuāla dzīves piepildījuma ir dzīves pieredzes neatņemama sastāvdaļa, par kuru tik atklāti spēj runāt retais. Tas parasti notiek tumsā, bez vārdiem, un arī par baudu runājam ar mulsumu. Paldies, autorei, tagad, ja cilvēki kautrēsies pastāstīt par savām vēlmēm, varēs nocītēt kādu fragmentu no “Terēzes dienasgrāmatas”. Bauda lasīt un iztēloties baudu.

RAIMONDS JAKS (*Tulkotājs*)

“Mājoklis. Terēzes dienasgrāmata” ir par svarīgāko – par dzīvību. Šokējošais tiešums, runājot par ķermeniskumu un seksualitāti, lauž daudzus vēl mūsu paaudzē un sabiedrībā atlikušos tabu. Latviešu literatūrā tas ir kaut kas nebijis un tas lasītājam iespiedīsies atmiņā ļoti spilgti. Romāns skata pasauli tikai no sievietes pozīcijām, un kaut arī necenšas risināt dzimumu līdztiesības problēmas, tas tomēr ir ļoti feministisks. Liekas pat, ka varones pasaulē dzimumu līdztiesības jautājums vispār ir atrisināts. Gan vīrieša, gan sievietes ķermenis tajā tiek uzlūkots kā objekts, un varone uz to raugās no aktīvām spēka pozīcijām, tai pašā laikā neko nezaudējot no sievišķās patības. Viņa pati veido savu dzīvi un attiecības, pieņem lēmumus patstāvīgi. Anna Auziņa darbu iztēlo kā internetā atrastu dienasgrāmatu, bet, cik var spriest, tad autobiogrāfisku elementu tajā nav mazums. Tas rada augstu ticamības pakāpi itin visam. Atpazīt pēdējo 46 gadu reālijas, jo īpaši Rīgā dzīvojušajiem, nav grūti.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Anna Auziņa «Mājoklis. Terēzes dienasgrāmata»

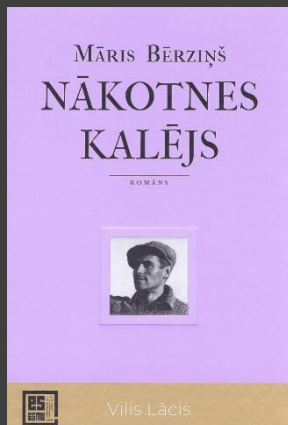
EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

IVARS ŠTEINBERGS (*Dzejnieks un literatūrkritiķis*)

Annas Auziņas romāns, uzskatu, ir viena no lielākajām pērnā gada prozas veismēm, jo tas meistarīgi, bez kompromisiem, taču vienlaikus gudri pievēršas tēmām, kas veido neatņemamu daļu no mūsu dzīves pieredzes, bet par kurām joprojām īsti nemākam runāt. Auziņas stratēģija šķiet vienkārša – lietot tiešu, konkrētu, burtisku un neizskaistinātu valodu, kas tādējādi izvairās no miglainām aplinkus plāpām, izplūdušiem eifēmismiem un liekulīga puritānisma. Likumsakarīgi, ka Terēzes seksualitātes vēstures izklāstam vispiemērotākais bijis dienasgrāmatas formāts, jo tas piešķir vēstījumam intimitāti. Varētu padomāt, ka tādējādi lasītājs nostādīts vuārista pozīcijā, taču reāli šī tuvība, šī klātesamība personiskajos pārdzīvojumos un galvenās varones ķermeniskajā pašatklāsmē ir terapeitisks, pat dziedniecisks piedzīvojums, kas ir akūti nepieciešams mūsu platuma grādos. Proti, caur savu simbolisko “orgasmu” (respektīvi, teksta raisīto katarsi) “Mājoklis” leģitimizē sievietes seksuālo pieredzi publiskajā diskursā un ieraksta miesu kristīgajā tradīcijā kā nozīmīgu un neizbēgamu ticīga cilvēka dzīves aspektu. Jutekliskā bauda, kas askētiskos pasaules uzskatos pretnostatīta garīgajam piepildījumam, atklājas kā vajadzīga, dabiska un svinama esības dimensija.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Māris Bērziņš «Nākotnes kalējs»

AUTORS: Māris Bērziņš

REDAKTORE: Gundega Blumberga

DIZAINS: Jānis Esītis

DARBA NOSAUKUMS: “Nākotnes kalējs”

IZDEVNIECĪBA: Dienas grāmata

ANOTĀCIJA: Romāns par latviešu rakstnieku, daudzu romānu, stāstu un lugu autoru, Latvijas PSR Tautas komisāru padomes, Latvijas PSR Ministru Padomes, PSRS Augstākās Padomes Tautību padomes priekšsēdētāju Vili Lāci (1904–1966). Inese Zandere: ““Pamostos ar riebīgu, bezcerīgu sajūtu, kas jau velk uz depresiju,” padomju literatūras izkārtne un politikas marionete Vilis Lācis raksta dienasgrāmatā. Un viņš tiecas pēc rakstīšanas terapijas, kurai pats īsti netic, cerot, ka sirds un sirdsapziņa taps vieglāka, ja arī fiziskās kaites un neapturamo alkohola degradāciju atvairīt neizdosies. Šķiet, ka Māris Bērziņš šo terapiju pāradresējis latviešu tautai. Ar to brašo literatūru, kurā Lācis veikli tiek galā ar raitiem sižetiem, efektīgiem varoņiem, vienkāršu valodu un piemērotiem, viegli maināmiem politiskiem akcentiem, ne Lācim pašam, ne mums nav pieticis, lai kaut ko par sevi saprastu. Šis ir cits žanrs, tas pedantiskās detaļās zīmē aprobežotību un nomāktību. Bērziņš ieskatās tur, kur cilvēks ir iekūlies un grimst purvā, no kura ārā vairs netiks nekad.”

PAR AUTORU: Māris Bērziņš (1962) – rakstnieks, dramaturgs. Pirmais romāns “Ērika Trauma Sapnis” (2003), 2007. gadā klajā nāk īsprozas krājums “Gūtenmorgens”. 2009. gadā “Gūtenmorgens” piedzīvo atkārtotu izdevumu, papildinātu ar Māra Bišofa ilustrācijām un trīs jauniem stāstiem. Izmantojot stāstu “Gūtenmorgens un laika mašīna”, 2009. gadā uzņemta īsfilma ar tādu pašu nosaukumu (režisore Elīna Ļihačeva). 2008. gadā iznākusi grāmata bērniem “Resnais svešinieks”, 2009. gadā bilingvāls skulptūrstāstu albums sadarbībā ar tēlnieku Aigaru Bikši “Laika pavēlnieki/ Māris Bērziņš, stāsti; Aigars Bikše, tēlniecība. Повелители времени/ Māris Bērziņš, рассказы; Aigars Bikše, скульптура”, izdoti romāni “Titāna skrūves” (2011), “Sveiks, Dzintar Mihail!” (2013), “Svīna garša” (2015), “Aizliegtais pianīns” (2019), “Nākotnes kalējs” (2021). 2009. gadā saņēma Latvijas literatūras gada balvu kategorijā labākais dramaturģijas darbs par lugu krājumu “Iztēlojies: trīs lugas”. Par romānu “Svīna garša” saņēmis 2015. gadā Dzintara Soduma balvu literatūrā un Baltijas Asamblejas balvu, savukārt 2016. gadā Latvijas literatūras gada balvu.

Māris Bērziņš. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Māris Bērziņš «Nākotnes kalējs»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

RAIMONDS JAKS (*Tulkotājs*)

Mārim Bērziņam sērijā “Es esmu...” ticis viens no nepateicīgākajiem un mazāk simpātiskajiem personāžiem (runā, ka viņš to iemainījis no Ingas Žoludes pēc viņas lūguma). Tomēr rezultāts ir izcila žanra un stila tīrība. Viņa tēlotais Vilis Lācis ir tik ticams, un viņa raksturs tik labi atainots, ka romāns lasās gluži kā biogrāfija, un dokumentālie dienasgrāmatas izvilkumi saistās ar autora stāstījumu kā cimds ar roku. Turklāt reālisma stilizējums un valoda pavisam viegli ļauj aizmirst, ka stāstītājs nav pats Vilis Lācis. Autoram arī izdevies atainot šī latviešu tautai neviennozīmīgā rakstnieka un pavisam ne varoņa pretrunīgās rakstura šķautnes, liekot izjust niansētas emocijas, un labāk saprast tā laikmeta kolorītu. Simpātiski ir arī tas, ka Māris Bērziņš to paveic bez moralizēšanas un lieka patētiskuma. Šis noteikti ir viens no meistarīgākajiem veikumiem “Es esmu...” sērijā.

ANDRA MANFELDE (*Rakstniece*)

Pieminekli nodevējam uzcelt nevar, tomēr uzmet plecos „tautas rakstnieka” dzīvi kā betona šineli ar armatūras vīlēm, izdevies gan. Neskatoties uz ievēlkošajiem tuvplāniem, empātiju rosinošo jaunības jūsmu un vecūkšņa grūtumu, lasot ne mirkli nepazūd orientieris, ka šis „es”, caur kura dvēseles lēcu lasītājs redz pasauli te Barnaulā, te lopu vagonā, te varas gaitenēs un slimības soļu uzskaitījumā, ir neizlēmīgs, glēvs, vilšanās un sirdsapziņas moku saēsta antivaroņa portrets. Meistarīgs balanss starp divām ziņu frontēm, starp dzeju un dokumentiem. Nepaplašināto teikumu daiļrunība iepretim papīru kaudzēm. Manuskripti nedeg, bet „Mani dzīves mirkli” nolemti ugunij. Tai saulainai nākotnei taču pasaku „čika” struktūra, lai kā kalējs censtos. Tikai jautājums lasītāja sirdsapziņai paliek. Kā pareizi saskaitīt soļus, lai bailēs zaudēt statusu, talantu un dzīvošanu, netiktu iznīcināts kaut kas daudz varenāks.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Māris Bērziņš «Nākotnes kalējs»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ZANDA GŪTMANE (*Literatūrkritiķe*)

Vai ļaudis, kuru rokās iegūlusi vara, spēj paraudzīties pāri savam laikam un savai vietai tajā? Vai varas spēļu virpulī visi orientieri zūd tik strauji, ka tikai epizodiski apziņā uzpeld jautājumi – par ko esmu kļuvis, uz kuriem dodos un, galvenais, kurp virzu tos, par kuriem esmu atbildīgs? Kādi paņēmieni cilvēkam lietojami, lai šie apziņā uzpeldošie jautājumi tiktu apklusināti? Latviešu peltais un mīlētais rakstnieks un valstsvīrs Vilis Lācis Māra Bērziņa romānā “Nākotnes kalējs” ir vīrs brieduma gados, kura dzīves moto – ātri vien atvairīt nevajadzīgus jautājumus un darīt to, kas jādara. Lai arī šķiet, ka mūsu priekšā ir cilvēks, kas nosaka, patiesībā arī viņš ir kopējās ideoloģijas spēkam pakļauta varas marionete, viena no sistēmas skrūvētēm, kuras funkcija – balstīt režīmu un beigu galā – tapt režīma samaltam. Bērziņa uzdevums – sērijas “Es esmu...” darbu rakstīt no mūsdienās negatīvi interpretētas personības skatpunkta – bijis patiesi sarežģīts, bet veikts godprātīgi un pārdomāti. Tajā niansēs sajūtam gan laikmeta garu, gan Lāča robustās, konformistiskās un mērķtiecīgās personības šķautnes. Romāns liek domāt ne tikai par varas īstenotāju lomām daudzkārt iztirzātajā padomju vēstures periodā, bet arī paraudzīties uz tagadni, vēlreiz apliecinot – vara aizmiglo acis uz realitāti, cilvēciskais tās priekšā kapitulē.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Lauris Gundars «Svešam kļūt jeb Stāsts par Gunāru A.»

AUTORS: Lauris Gundars

REDAKTORE: Gundega Blumberga

DIZAINS: Jānis Esītis

DARBA NOSAUKUMS: “Svešam kļūt jeb Stāsts par Gunāru A.”

IZDEVNIECĪBA: Dienas grāmata

ANOTĀCIJA: Grāmata ir uzrakstīta kā aizraujoša multimedijāla izrāde, kurā satiekas dokumentāls pētījums un autobiogrāfiski motīvi, kinoscenāriji un tiesas drāma, Laura Gundara asās pārdomas par mūsdienām un laiku, kurā dzīvoja gan viņš pats, gan disidents Gunārs A. Ik lapaspuse pārsteidz ar izmantoto paņēmieni un literāro formu bagātību, bet sirdī trāpa godīgums, ar kādu darbs ir uzrakstīts. Aizraujoša, asprātīga, asa un ļoti personīga grāmata.

PAR AUTORU: Lauris Gundars (1958) – dramaturgs, režisors un scenārists. Vairāk nekā četrdesmit lugu un scenāriju autors, iestudējis izrādes Latvijas un Igaunijas teātros. Dramaturģijas pasniedzējs. Sarakstījis romānus – “Pēdas stikla kalnā” (1994), “Cukura nams” (1997), “Svešam kļūt jeb Stāsts par Gunāru A.” (2021), kriminālromānu “Apglabāt uz valsts rēķina” (2019), grāmatas bērniem – “Ķipars Pipars” (2008), “Sveiks, Vali!” (2017), “Vaļa balss” (2018), “Valis ir atpakaļ” (2020), grāmatu par dramaturģiju “Dramatika jeb Racionālā poētika” (2009). Par grāmatu “Sveiks, Vali!” 2018. gadā saņēmis Starptautisko Jāņa Baltvilka balvu.

Lauris Gundars. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Lauris Gundars «Svešam kļūt jeb Stāsts par Gunāru A.»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

LIĀNA LANGA (*Dzejniece un publiciste*)

Laikmetīgajā latviešu prozā padomju konformisma, kolaborācijas un nodevības analīze ilgi bijusi apieta un neskarta tēma. Mans kādreizējais skolasbiedrs 50. vidusskolā nesaudzīgi un paškritiski pakļauj vivisekcijai savu sirdsapziņu, skatot savu dzīvi Gunāra Astras mūža un Latvijas mīlestības gaismā. Lūkojoties caur savu individuālo dzīves ceļu, karjeras ambīciju un mērķu prizmu, Lauris Gundars vienlaicīgi runā arī par simtiem tūkstošu līdzīgu okupācijas režīma pakļauto dzīvju, tomēr ne bez pašu pakļauto pasīvas vai aktīvas līdzdalības, kurā kolektīvi meli, izlikšanās un nodevība pret Latvijas valsts ideju bijusi sabiedrības akceptēta ikdienas prakse. Autors vairākkārt uzsver, ka daudzi zinājuši par Gunāru Astru, bet izlikušies, tāpat kā viņš pats, ka neko par tādu personu nezina, jo zināt padomju varas noliegto un nosodīto vairākumam bija neizdevīgi un arī bīstami. Rets analītiskās prozas darbs, kurš pelnījis augstu novērtējumu.

ANDRA MANFELDE (*Rakstniece*)

Pārsteidzošs darbs. Šī nav nedz izdaiļota Gunāra biogrāfija, nedz Gundara autobiogrāfija ar grēksūdzes elementiem. Dramaturģiskie paņēmieni, izspēlētie sižeta pavērsieni padara tekstu par dzīves skatuvi, kuros aizkulises netiek slēptas. Šodienas konstrukts (kad maisi ir atvērti, sabiedrības diagnoze aiz dzelzs priekškara skaidra) savienojumā ar sižeta izspēli, dokumenta sauso liecinājumu un autora pašironiju veido skaudru liecību par to, ka vēsturiskā tagadnes patiesība slīd pārāk ātri kā miglaini titri un gala vārds būs balstīts tikai un vienīgi paša sirdsapziņā. Tas atbrūno tik ļoti, ka manā priekšā ir ne tikai paaudzes vai varoņa portrets, bet gan pats laiks. Laiks, kurā taču jaunībai ir jādzīvo, vecumam jāizdzīvo, kurā atbildes uz politiski eksistenciāliem jautājumiem nezini un ir bīstami izzināt. Laiks, kurš notiesā klusumā, lai ar evaņģēlija precizitāti dekādēm ilgi atgādinātu solījumu „jā, jā, trīsreiz jā.” Grāmata, kura neiežēlina lasītāju, varoņus neglorificē, bet caur šo formas atradumu panāk meta analīzei līdzīgu efektu, ka šķiet – godīgāk vairs nav iespējams un tas aizkustina.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Lauris Gundars «Svešam kļūt jeb Stāsts par Gunāru A.»

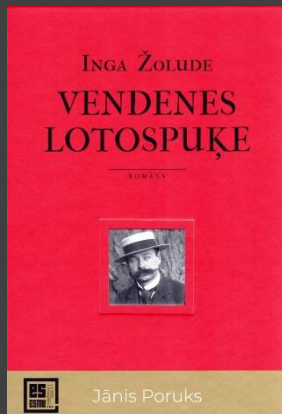
EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

RAIMONDS JAKS (*Tulkotājs*)

Laura Gundara “Svešam kļūt” tapšanā ir ieguldīts liels pētniecisks darbs, un nav šaubu, ka autoram personīgi tas bijis svarīgi. Grūti spriest, cik lielu vēsturniecisku pienesumu šī grāmata dod par Gunāru Astru jau sarakstītajiem darbiem, bet varbūt pat svarīgāka par to ir autora sevis vētīšana uz Astras varonības fona. Attiecības ar okupācijas režīmu ir arvien sāpīga tēma, kamēr vien dzīvi būs padomju laika paaudzes cilvēki, jo īpaši tie, kuri sasniedza – vai kuriem režīms ļāva sasniegt – zināmus panākumus. Pie ērtībām pieradušam lasītājam var kņudēt tas, ka daudzi personāži nav nosaukti īstajos vārdos (piemēram, Gunārs A.), un tā droši vien ir drīzāk stila iezīme, nevis vajadzība slēpt identitāti, jo, veicot pat virspusējus meklējumus tīmeklī, var atrast gan prokurora vārdu, gan paša autora dzimto uzvārdu, kas darbā pieminēts bieži, bet nosaukts Gundara kā režisora stils ir ļoti vizuāls. Darbs ir ne tikai sakārtots pa ainām, bet gluži kā lugā vai scenārijā tām pat sniegti tehniski (nevis poētiski kā daiļdarbā) vides apraksti. Cerams, ka “Svešam kļūt” tiešām ir daļa no plašākām radošām iecerēm, un mēs varēsim baudīt šīs tēmas izvērsumu arī teātrī vai kino.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Inga Žolude «Vendenes lotospuķe»

AUTORE: Inga Žolude

REDAKTORE: Gundega Blumberga

DIZAINS: Jānis Esītis

DARBA NOSAUKUMS: “Vendenes lotospuķe”

IZDEVNIECĪBA: Dienas grāmata

ANOTĀCIJA: Romāns par latviešu rakstnieku un dzejnieku Jāni Poruku (1871–1911). Gundega Blumberga: “Inga Žolude ir radījusi tik pilnestīgu Jāni Poruku, ka lasot viņš kļūst par tuvu cilvēku, kam veltīt visu sajūtu spektru: līdzī just un apbrīnot, strīdēties un dusmoties. Viņas dzejnieks ne tikai mirkst asarās un cieš, ne tikai ielaistās ar Ķelnes ūdeni un pārkaunas jaunās krāgas, jo viņa vizītkarte nevarēja būt šļaugana šļurpatu parpala, bet raksta, raksta un raksta, lai atkal un atkal tiktu iekšā dzīvē, kas nepavisam nav saudzīga pret radošu cilvēku. Ne tolaik, ne tagad. Jo, kā teikts romānā, dižumam līdzī netiek dota apsargāšana, gluži pretēji – tu stāvi dižs un ievainojams, viens pret visu pasauli.”

PAR AUTORI: Rakstniece Inga Žolude (1984) publicē prozu kopš 2002. gada. Sarakstījusi romānus “Silta zeme”, “Sarkanie bērni”, “Santa Biblia”, “Materia botanica”, “Vendenes lotospuķe”, stāstu krājumus “Mierinājums Ādama kokam”, “Stāsti”, garstāstu “1904. Melanholiskais valsis”. 2020. gada nogalē izdots pirmais rakstnieces darbs bērniem, grāmata “Pirmo reizi uz Zemes”. Par stāstu krājumu “Mierinājums Ādama kokam” saņēmusi Eiropas Savienības Literatūras balvu, savukārt romāns “Sarkanie bērni” ieguvis Laikraksta “Diena” gada balvu kultūrā un Starptautiskās Rakstnieku un tulkotāju mājas un Ventspils pilsētas literāro balvu “Sudraba tintnīca”. Vairākkārtēja Latvijas Literatūras gada balvas nominante.

Inga Žolude. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Inga Žolude «Vendenes lotospuķe»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ZANDA GŪTMANE (*Literatūrkritiķe*)

Reiz sensenos laikos bija romāni, kurus lasot, aizmirsās laiks un telpa. Kuros katra detaļa gluži sataustāma, sasmaržojama un sagaršojama, katrs tēls – daudzkrāsaina un bagāta pasaule, kas atklājas lēnām un pakāpeniski, ar apkārtējo pasauli vienotā plūdumā. 19. gadsimta episko romānu gars jau tālā pagātnē, bet Ingas Žoludes “Vendenes lotospuķe”, kas veltīta šī paša laikmeta romantisma dzejniekam un prozaiķim Jānim Porukam, itin kā atsauc to atpakaļ. Dzīvojot līdzī Druvienas zemnieku dēla gaitām žilbinošajā Elbflorencē – Drēzdenē, ejot cauri mācekļa un meistara, vētru un dziņu, apmiera un radīšanas gadiem, bet neļaujot skatienam kavēties tur, kur svešām acīm neklājas lūkoties, lasītājs nonāk tik tuvu Porukam kā vēl nekad. Rakstniece itin kā kļuvusi par Poruku, noliekot pie malas iespējamās pašizpaušmes izpriecās un atdodot sevi citam laikam, citām acīm, balsij un rokai, kura raksta. Protams, nezinām un nekad neuzzināsim, vai Poruks sajustu sevi un savu laiku šajā romānā, bet mums, 21. gadsimta lasītājiem, Inga Žolude ir radījusi gluži iedomājamu aizgājušā laika pasauli. Bez koķetērijas, ka to mūsdienās nav iespējams izdarīt un ka viss var būt tikai interpretācija un spēle. Arī bez stereotipu valkāšanas – ne bālais zēns, ne sirdsšķīstu ļaužu kārtas, ne trakuma apsēstais, bet daudzkrāsains un cilvēcisks, ar pietāti skatīts ir Ingas Žoludes Vendenes lotosziens.

ANDRA MANFELDE (Rakstniece)

Pētnieciskais materiāls romānā ievīts tā, ka šķietami esam klāt J. P. daiļdarbu radīšanas brīdī. Valoda plūst strauja kā palu Elba, kurā noraudzīties adorējot un tad mesties peldus, gluži kā pašam Johannes Poruck nežēlojot jauniegūtos vakareiropas svārkus. Tādam pa pusēm aizlienētam ģērbam lielu skādi nenodara viss materjālistiskais ūdens, bet gan kultūras mantojuma, mīlas ilgu un aizmiršanās vīna smagums. Varena portreja kurā bālais zēns vienkopus ar patriciešiem kavēdamies restorācijās, virzās pamīšus te pa eņģeļu, te dēmonu tiltu, tieši Laika Pavēlnieka skāvienos. Kamēr lasām – XIX gs. kultūras citadele Drēzdene no jauna tiek uzbūvēta. Un pie pašas latviešu literatūras iztekas smeļam. Līdz dziļumu dziļumiem – ziemeļu upes pērlenei.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

Inga Žolude «Vendenes lotospuķe»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

AGIJA ĀBIĶE-KONDRĀTE (*Literatūrzinātniece un literatūrkritiķe*)

Inga Žolude ir viena no spēcīgākajām latviešu mūsdienu prozaiķēm un biogrāfiski vērienīgais romāns par Jāni Poruku ir jauna rakstnieces radošā darba virsotne. Teicama ir romāna koncepcija paraudzīties uz kanoniskā ietvarā ieslēgto latviešu romantisma zelta klasiķi un smalkjūtīgi pietuvināties viņa dzīves izjūtai, liktenim un laikmeta apstākļu ietekmei. I. Žoludes interpretācija par J. Poruka personību un pretrunu laikmetu, izmantojot 19. gadsimta beigu valodas, dzīvesstila un vides stilizāciju, izdevusies kā ļoti baudāma vēsturiskās laiktelpas rekonstrukcija. Literārās inteligences veidošanās nav iedomājama bez citu kultūru ietekmēm, bet, kā justies jaunam latvietim, kurš nejūtas piederīgs ne Druvienas laukiem, ne Drēzdenes saloniem un biedriem, kuri piederīgi inteligentu dinastijām atšķirībā no Druvienas Jāņa ar vienkāršu zemnieku kultūras saknēm. Centrāli šis darbs aktualizē skaudri pārlaicīgo problemātiku – kā dzīvot pasaulē, kurā nejūties saprasts un iederīgs? Kā radīt un pastāvēt, mīlēt un just, ja piedzīvoto iegrožo ideālu žņaugi un morālētika? Spēja just dziļi un niansēti nav trausla nevarība, bet, kā atklāj Poruka dzimta uzvārda izcelsme, ugunīgs “porohs” – uzliesmojošs šaujampulveris, kas apzīmē viņa radošo uguni. Aizrautības uguns aizdedz arī romāna lasītāja interesi un nākas pārdomāt, kāda būtu Latvijas literatūra un kultūra bez šādām personībām? Zēnu bālums ir klišeja un alošanās, romāns mums paver citu pasauli un darba titulsimbols – metafiziskais lotoszieds – maģisku radošuma brīnumu.

LABĀKAIS TULKOJUMS

Arkādijs Dragomoščenko «Elēģijas»

AUTORS: Arkādijs Dragomoščenko

TULKOTĀJS: Arvis Viguls

REDAKTORS: Andrejs Ļevkins

DIZAINS: Tom Mazrauskas

DARBA NOSAUKUMS: “Elēģijas”

IZDEVNIECĪBA: Orbīta

ANOTĀCIJA: Arkādijs Dragomoščenko (1946–2012) ir viens no nozīmīgākajiem un ietekmīgākajiem krievu 20. gadsimta otrās puses un 21. gadsimta sākuma dzejniekiem, kurš ievēriību guvis ar to, ka dzejā un savdabīgā prozā savienojis krievu padomju neoficiālo intelektuālo tradīciju un Rietumu, jo īpaši amerikāņu, laikmetīgās literatūras strāvojumus. Dragomoščenko izvērsis verlibra iespējas krievu dzejā. Viņa izlase “Elēģijas” atklāj to latviešu valodā joprojām maz tulkoto krievu literatūras daļu, kas atrodas starp klasiku un aktīvajiem mūsdienu autoriem.

PAR AUTORU: Arkādijs Dragomoščenko (Аркадий Драгомощенко, 1946–2012) studējis Vinicas Pedagoģiskā institūta Filoloģijas fakultātē, pēc tam Ļeņingradas Teātra, mūzikas un kinematogrāfijas institūta Teātra studiju fakultātē. Viņš bija Sanktpēterburgas Jaunatnes teātra Игруна literārās nodaļas vadītājs, strādāja par publicistu žurnālā Петербург на Невском un bija žurnāla Комментарии redakcijas loceklis. Andreja Belija prozas balvas pirmais laureāts (1978. gadā par romānu Расположение среди домов и деревьев). 1995. gadā ieguva PostModernCulture elektroniskā žurnāla balvu. Deviņas grāmatas izdotas Krievijā, trīs – ASV. Dragomoščenko dzeja ir tuva metareālismam, jo tā vēlas redzēt pasauli kā sarežģītu, neuzkrītošu modeļu un savstarpējo saikņu kopumu. Dragomoščenko piesaista garie stāstījumi: gari teksti, gari teikumi ar sarežģītu sintaksi, garas, smalki instrumentētas verlibra rindas. Viņa dzejas kultūru galvenokārt ietekmēja 20. gadsimta otrās puses amerikāņu dzejnieki, kurus viņš daudz arī tulkojis – Čārlzs Olsons (Charles Olson, 1910–1970), Maikls Palmers (Michael Palmer, 1943), Džons Ešberijs (John Ashbery, 1927–2017) un citi. Arī Dragomoščenko dzeja tika atzīta amerikāņu literārajā vidē, un ASV tika izdotas trīs viņa dzejoļu grāmatas angļu valodā.

LABĀKAIS TULKOJUMS

Arkādijs Dragomoščenko «Elēģijas»

PAR TULKOTĀJU: Arvis Viguls (1987) – dzejnieks, atdzejotājs, tulkotājs. Latviešu dzejā viens no nozīmīgākajiem 21. gadsimta pirmās desmitgades beigās debitējušiem autoriem. Spilgti ienācis literatūrā ar krājumu “Istaba” (2009), saņemot gan kritiķu, gan lasītāju atzinību, ko izsauc arī 2012. gadā iznākusi dzejoļu grāmata “5:00”. 2018. gadā klajā nāk trešais oriģinālkrajums “Grāmata”, savukārt 2021. gadā – ceturtais dzejoļu krājums “Blusu cirks”. Vigula dzejai raksturīga skumja intonācija, pārdomāta struktūra un intertekstualitāte, svārstīšanās starp metaforisko un reālo. Regulāri tulko un atdzejo no serbu, horvātu, angļu, spāņu un krievu valodas. 2017. gadā iekļauts literāro organizāciju tīkla Literature Across Frontiers veidotajā New Voices from Europe izlasē kā viens no 10 ievērojamiem jaunajiem Eiropas autoriem.

Arvis Viguls. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS TULKOJUMS

Arkādijs Dragomoščenko «Elēģijas»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

IVARS ŠTEINBERGS (*Dzejnieks un literatūrkritiķis*)

Par Arvja Vigula atdzejoto Arkādija Dragomoščenko krājumu “Elēģijas” ir grūti rakstīt īsas recenzijas formā, jo šķiet, ka tas būtu pelnījis daudz plašāku apceri – vismaz maģistra darbu. Šī ir dārga dāvana, ko Viguls sniedzis latviešu literatūrai, turklāt tāda, kas izceļas uz pārējo fona, it kā mēs uz dzimšanas dienu līdzās atlaižu kartēm, traukiem vai ziepju komplektiem pēkšņi no viena no viesiem saņemtu arī ceļojumu apkārt pasaulei. Droši vien galvenais, kas šeit jāpasaka, ir tas, ka šis ir ļoti kvalitatīvs atdzejojums – Vigula latviskotā Dragomoščenko valoda ir bagāta kā detaļām piesātināts griestu gleznojums, tā ir skaidra, skanīga kā orķestris un vienlaikus saglabā unikālo krievvalodīgā autora radīto atmosfēru. Visiem tiem lasītājiem (kā man), kas ķer kaifu no trāpīgām metaforām, šī grāmata, maigi izsakoties, ir medusmaize, jo Dragomoščenko dziļā iztēle, kas nu, pateicoties Vigulam, ieguvusi skaistu izpausmi latviešu valodā, spēj plest plašumā mūsu apziņas karti pārsteidzošos virzienos – te uz sakarībām taustāmos dabas tēlos, te uz smeldzīgiem un metatekstuāliem salīdzinājumiem, te uz intelektuālu procesu sinekdohām. Sarežģīta, bet ne pašmērķīga, tīra, bet ne sterila, daudzveidīga, bet ne pārpoetizēta dzeja.

LABĀKAIS TULKOJUMS

Arkādijs Dragomoščenko «Elēģijas»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

LIĀNA LANGA (*Dzejniece un publiciste*)

Lai arī esmu sekojusi krievu laikmetīgajai dzejai, Arkādija Dragomoščenko daiļrade pie manis nonākusi pateicoties tieši šim “Orbītas” izdevumam un Arvja Vigula atdzejojumam. Patiesībā īsta dzeja ir patiešām reti sastopama parādība un mēdz sist kā metafiziska elektrība pa dvēseli un maņām, mūs neatgriezeniski izmainot. “Elēģijas” ir tieši šāds gadījums – es, lasītāja, pirms un pēc izlasīšanas ir jau nedaudz atšķirīgi cilvēki. Savas paaudzes talantīgākais dzejnieks Arvis Viguls paveicis apbrīnojamu darbu, pietuvinot mums Arkādija Dragomoščenko dzeju maksimāli iespējamā tuvinājumā, turklāt ikviens zinātājs novērtēs sarežģītības pakāpi, ar kuru atdzejotājs spoži ticis galā. Tas patiešām izdarāms vien tad, ja pieejami profesionāli noslīpēti instrumenti, bet divu dzejnieku pasaulu saplūsmes fenomens jēgā un valodā ir noticis fakts.

AGIJA ĀBIĶE-KONDRĀTE (*Literatūrzinātniece un literatūrkritiķe*)

Grāmatas redaktors Andrejs Ļevkins krājumā Latvijas lasītāju iepazīstina ar Arkādija Dragomoščenko, 20. gadsimta 70.-90. gadu Sanktpēterburgas alternatīvā dzejnieka, dzejas būtību, piesakot tās ārpussistēmisko raksturu. Un patiesi – lasot Dragomoščenko Arvja Vigula atdzejā, top skaidrs, kādēļ sakot, ka autors ir neparasts vai avangarda dzejnieks, mēs patiesībā izsakām tukšu skaņu. Sastopamies ar dzeju, kas ir tik specifiski pievilcīga, ka tās skaistumu iedzīvinot latviskajā atdzejā, ir pieliktas smalkas un reizē milzīgas pūles un tas ir bijis pa spēkam līdzvērtīgi talantīgam atdzejotājam. Tas nav tehnisks valodas darbs, kas ieguldīts šajā krājumā, bet spēja uztaustīt poētikas esenciālo tvērumu. Dragomoščenko ir dzejnieks, kura dzejoļos nav konkrētas tēlainības, motīvu, noteiktu sajūtu, noskaņu, stāvokļu, vien gaistošu esamības atspīdumu reģistrs. Kā fiksēts kādā dzejolī: “dzeja nav atzīšanās mīlestībā “valodai un mīlotajai”, bet gan izziņa”. Poētiski spodri, skaidri un notverta nenotveramā dzejolī šajā izlasē ir ne autora, bet tieši sastādītāja un atdzejotāja Arvja Vigula augstākā māksla – neizdarāmais te ir paveikts.

LABĀKAIS TULKOJUMS

Roberts Valzers «Laupītājs»

AUTORS: Roberts Valzers

TULKOTĀJS: Dens Dimiņš

REDAKTORS: Vents Zvaigzne

DIZAINS: Tom Mazrauskas

DARBA NOSAUKUMS: “Laupītājs”

IZDEVNIECĪBA: Orbīta

ANOTĀCIJA: Laupītājs (Der Räuber, 1925) ir vēlīns un izteiksmes līdzekļu ziņā visradikālākais Valzera romāns – tāda bezmērķīgas esības fragmentu plūsma, kuru ne velti salīdzina ar kaleidoskopu. Laupītājs staigā un stāsta par savām iemīlotajām (Edīti un Vandu), salīdzina viņas, cīnās ar istabu saimniecēm un viņu tīkojumiem. Viņam it kā nav savas (intīmās) telpas, bet ir šī plašās pastaigas oikumēne, kurā pazib (“nevainīgā pastaigas soli paiet garām”) daudzi notikumi un rodas dažādas pārdomas, atziņas, patiesības, akurāt kā peripatētiķiem. Nejauši un šķietami nevainīgi nāk gaismā apslēptais, uz robežas esošais, turklāt Valzera novērojumu trāpīgums un smalkais humors nebeidz vien sajūsmināt lasītājus arī mūsu dienās.

PAR AUTORU: Roberts Valzers (Robert Walser, 1878–1956) dzimis Šveicē, strādājis par bankas ierēdni, kalpotāju pilī un izgudrotāja asistentu, vienlaikus uzsākot savu spožo literāro karjeru. No 1899. gada līdz piespiedu hospitalizācijai 1933. gadā, kad viņam tika uzstādīta nu jau daudz apstrīdētā diagnoze – šizofrēnija, Valzers sarakstīja septiņus romānus un vairāk nekā 1000 īsos stāstus un prozas darbus. Mūsdienās viņš tiek atzīts par vienu no nozīmīgākajām un oriģinālākajām 20. gadsimta literārajām balsīm. Raksturojot savus darbus, Valzers sacījis: “Mani prozas darbi, manuprāt, nav ne vairāk, ne mazāk kā garas reālistiska stāsta daļas bez sižeta. Man skices, ko es laiku pa laikam veidoju, ir īsas vai garas romāna nodaļas. Romāns, ko es rakstu, vienmēr ir viens un tas pats, un to varētu dēvēt par dažādi sagrieztu vai saplēstu grāmatu par mani pašu.” Savas karjeras pēdējos gados Valzers cīnījās ar paralizējošu krampjveida spazmu, kuru apkaroja, rakstot tekstus ar miniatūru zīmuli uz maziem papīra gabaliņiem, kurus viņš rūpīgi izgriezta pēc izmēra. Šis rokraksts bija tik sīks, ka viņa aizbildnis Karls Zēligs (Carl Seelig, 1894–1962) to kļūdaini uzskatīja par sava veida slepenu kodu. Pēc Valzera nāves starp viņa mantām tika atrasti šie manuskripti, taču pagāja daudzi gadi, līdz tie tika pārrakstīti un publicēti.

LABĀKAIS TULKOJUMS

Roberts Valzers «Laupītājs»

PAR TULKOTĀJU: Dens Dimiņš (1974) tulko daiļliteratūru no franču, islandiešu, grieķu, itāļu, bulgāru, holandiešu, vācu, krievu un albāņu valodas. Tulkojis Selīna, Hansa Hennija Jāna, Mišela Velbeka, Vladislava Todorova, Aleka Popova, Meņa Kumandareja, Konstantina Kavafja, Oidiras Avas Olafsdotiras, Einara Maura Gudmundsona u. c. autoru darbus. Līdzdarbojies ievērojamā grieķu rakstnieka Nika Kazantzaka darba “Kristus pēdējais kārdinājums” latviskošanā. Par Mišela Velbeka romāna “Varbūt ir sala” tulkojumu 2009. gadā saņēmis Latvijas Literatūras gada balvu. Otrreiz šo balvu ieguvis 2016. gadā par Džonatana Litela romāna “Labvēlīgās” tulkojumu.

Dens Dimiņš. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS TULKOJUMS

Roberts Valzers «Laupītājs»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ZANDA GŪTMANE (*Literatūrkritiķe*)

Dena Dimiņa tulkojumā izdots Roberta Valzera romāns “Laupītājs” ir unikāla parādība literatūras vēsturē un viena no izteiksmīgākajām modernisma un postmodernisma laikmeta zīmēm. No vienas puses, “Laupītājs” piedāvā visu to, kas literatūra it kā nav. Tas nekad nav bijis sakārtots un noslēgts sacerējums. Tas milimetru lieliem burtiem uzrakstīts ar zīmuli uz iepriekš jau lietotām lapām. Tas ilgstoši ticis uzskatīts par autoram vien zināmu šifru, nevis vācu valodā rakstītu tekstu. Nosaukumu tam devuši citi, sakārtojuši citi. Tajā viss ir citādi nekā literārā tekstā šķietami vajadzētu būt. Teksts burtiski plūst, bet īsti nekur neaizved, epizodes te sākas, te beidzas, pie iesāktā autors var atgriezties, bet var arī neatgriezties. No otras puses, tas ir darbs, kas valdzina un sniedz īstu estētisku baudījumu. Tas ir mākslu sintēzes apliecinājums – teksts kā ainavu iespaidu (*Landschaftseindrücken*) nolaupīšana, teksts par teksta tapšanu, sazarotu taku dārzs, bezgalība un tukšums. Tulkotājam “Laupītājs” ir īsts izaicinājums, jo teksts tikai izskatās vienkāršs. Tas ir pilns ar neoloģismiem, šķietamām neveiklībām, tautoloģiju, īpatnām teikuma konstrukcijām un vārdu lietojumu. Tulkotājam jāsaģlabā stāstošā un reflektējošā stila plūdums, poētiski rotaļīgā un asprātīgā ironija, autora īpašo vārdu nozīmes, vācu valodai raksturīgo salikteņu nozīme. Denam Dimiņam pašam nācies “rakstniekot ar tādu drosmi, ar tādu bezbailību”, lai latviešu lasītājs varētu “atzīt laupītāju par jauku cilvēku un no šī brīža pazīt uz ielas un sveicināt.”

LABĀKAIS TULKOJUMS

Roberts Valzers «Laupītājs»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

RAIMONDS JAKS (*Tulkotājs*)

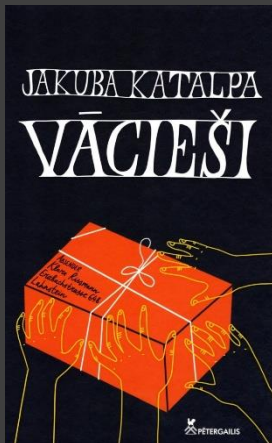
Roberta Valzera “Laupītājs” ir ambiciozs tulkojums, ko uzņēmies izcilais latviešu tulkotājs Dens Dimiņš un paveicis to godam. Runājot par šī darba nozīmību pasaules literatūrā, jāmin šādi viens otru pastiprinoši fakti: Robertu Valzeru uzskata par vienu no nozīmīgākajiem modernisma rakstniekiem, un “Laupītājs” ir viens no radikālākajiem, viņa daiļradi visspilgtāk raksturojošajiem darbiem. Tulkot modernistus ir ļoti grūti, jo daudzviet mums trūkst konteksta un sapratnes par tā laika reālijām. Tādēļ šādi tulkojumi izvēršas par pamatīgiem pētījuma darbiem, kur tulkotājam rūpīgi jāpārdomā gandrīz katra teikuma un domas nozīme, un, vēlams, arī jāsalīdzina ar citiem tulkojumiem un jāiepazīstas ar autora daiļrades pētījumiem. Valzera “Laupītāju” droši var pieskaitīt pie tulkojuma sarežģītības smagsvariem, kuru Dimiņš ir pieveicis ne vien ar atbildīgu precizitāti, bet arī stilistisku vieglumu. Latviskais teksts ir Valzera manierē elegants un viscaur labi baudāms. Šis darbs noteikti ir ieguvums latviešu lasītājiem un jebkurā bibliotēkā ievietojams dārgumu plauktā.

AGIJA ĀBIĶE-KONDRĀTE (*Literatūrzinātniece un literatūrkritiķe*)

Nav mazāko šaubu, ka 2021. gadā tulkojumu laukā viens no centrālajiem notikumiem Latvijā ir 20. gadsimta vācu un šveiciešu modernista Roberta Valzera romāna “Laupītājs” pilnvērtīgā tulkojuma izdevums, jo beidzot šarmantais, suģestējošais Valzers ir izlasāms latviski. Dena Dimiņa tulkojums no vācu valodas ir Valzera pirmpublicējums latviešu valodā. R. Valzera tīrradnīgā daiļrade ar neparastu, paradoksālu faktu pilnu autobiogrāfiju, latviešu lasītājam ir mazzināma atšķirībā no citas modernisma zvaigznes Franca Kafkas, kaut Kafkas rakstībā ir Valzera ietekmes. 1925. gadā publicētā romāna vēstījums veidots Valzera autortehnikā – zīmūlsistēmā, kuras pamatprincips ir nevis klasisks sižetiskums, bet sižeta fragmentu kolāža, kurā sintezētas dažādas metafigūras, valodas stili un reģistri. Minētie darba raksturlielumi nav vienīgās vērtības, kuras tulkojis Dens Dimiņš, tulkojumā nav zaudēts arī darba peripatētiskais raksturs, domas veids un spožā ironija. Valzeram ir nozīmīga loma Eiropas literatūras attīstībā, savukārt mūsdienu latviešu valodas attīstība nav iedomājama bez šādiem tulkojumiem, kuros kādu literāro rakstību mēs atklājam pirmo reizi vai iepazīstam no jauna.

LABĀKAIS TULKOJUMS

Jakuba Katalpa «Vācieši»

AUTORS: Jakuba Katalpa

TULKOTĀJS: Jānis Krastiņš

REDAKTORS: Sigita Kušnere

DIZAINS: Elīna Brasliņa

DARBA NOSAUKUMS: “Vācieši”

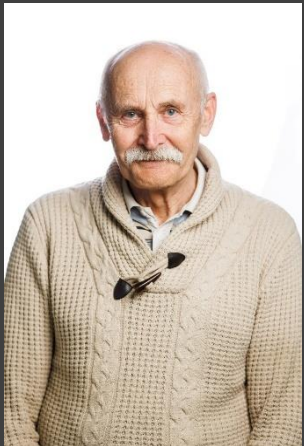
IZDEVNIECĪBA: Pētergailis

ANOTĀCIJA: Ir 1987. gads, un no Rietumvācijas Prāgā nonāk pēdējā no paciņām, kuras Māleru ģimenei regulāri sūtītas kopš četrdesmito gadu beigām. Savam dēlam Konrādam tās sūtīja Klāra Rismane. Taču par vecmāmiņu Klāru Māleru ģimenē nekad nerunāja, un pēc Konrāda aiziešanas mūžībā paliek daudzi neatbildēti jautājumi. Romāns sākas kā sava veida noslēpumains detektīvistāsts: pēkšņa ģimenes tēva nāve bērņus no Amerikas, Lielbritānijas, Čehijas (Austrālijā mītošais brālis atrodas slimnīcā) sapulcina dzimtenē. Grāmatas ievada intriga par mirušo vīrieti lasītāju nodarbinās līdz pat grāmatas beigām – kāpēc viņa īstā māte reiz viņu pameta, atstājot audžu vecākiem? Izprast ģimenes pagātņi un atklāt tās vēsturiskās traumas jau 21. gadsimtā uzņemas Klāras mazmeita, Londonā dzīvojoša tulkotāja, kura nolemj Vācijas vecmāmiņu uzmeklēt. Tulkotājs Jānis Krastiņš par romānu: “Romāns lasītāju ievēd vācu ģimenē, kuru skārušas Pirmā un Otrā pasaules kara ciešanas kara laika Sudetijā un pēckara Prāgā. Galvenās varones Klāras dzīve Vācijā sākumā bijusi daudzsološa un bezrūpīga, taču laika ritumā rožainās brilles nomaina ilūziju zudums. Kara beigās Klāra kā tipisks “mazais cilvēks” tiek ierauta notikumos, kas saistīti ar vāciešu deportāciju no Sudetijas, un vienlaikus cīnās par savu un sava bērna izdzīvošanu laikā, kas ir nežēlīgs pret visiem, un kas gandrīz visiem nes vienīgi zaudējumus.”

PAR AUTORI: Jakuba Katalpa (īstajā vārdā Terēza Jandova (Tereza Jandová), 1979) dzimusi Pleznā. Studējusi psiholoģiju, mediju studijas un čehistiku. Viņas pirmais publicētais darbs bija 2000. gadā izdots stāstu krājums Krásné bolesti (“Milas sāpes”), kam 2003. gadā sekoja krājums Povídka beze jména (“Stāsts bez nosaukuma”). Pēc tam viņa sāka rakstīt romānus ar pseidonīmu Jakuba Katalpa. Pirmais no tiem, romāns Je hlína k snědku? (“Vai mālu var ēst?”) tika publicēta 2006. gadā. Autore tika iekļauta Magnesia Litera gada atklājuma balvas īsajā sarakstā. 2008. gadā viņa uzrakstīja romānu Hořké mora (“Rūgtā jūra”). Šis, iespējams, viņas personiskākais darbs, tika iekļauts Jirži Ortena balvas jaunažiem rakstniekiem īsajā sarakstā. 2012. gadā Katalpa publicēja grāmatu Němci (“Vācieši”), kas kļuva par viņas populārāko darbu. 2012. gadā Němci ieguva Čehijas grāmatu balvu un Josefa Škvorecka balvu, kā arī tika nominēts Magnesia Litera balvai prozas kategorijā. Lai gan lielākā daļa viņas agrīno darbu bijuši eksperimentāli, romāns Němci parādīja autori kā spēcīgu reālisma literatūras pārstāvi un vēstures traumu pētnieci. Pēc romāna Doupě (“Bedre”) sarakstīšanas 2017. gadā, 2020. gadā Katalpa vēl publicēja romānu Zuzanin dech (“Zuzanas elpa”), kurā arī tika runāts par spriedzi, kas saistīta ar dzīvi Sudetijā, stāstot par ebreju cukurfabrikas īpašnieka meitu holokausta laikā.

LABĀKAIS TULKOJUMS

Jakuba Katalpa «Vācieši»

PAR TULKOTĀJU: Jānis Krastiņš (1950) – tulkotājs. Tulko daiļliteratūru no čehu un slovāku valodas. 2014. gadā ir bijis nominēts Latvijas Literatūras gada balvai kategorijā “Labākais tulkojums” par Josefa Škvorecka (Josef Škvorecký, 1924–2012) grāmatas “Cilvēka dvēseles inženiera stāsts” tulkojumu latviešu valodā. Tulkojis Jaroslava Hašeka (Jaroslav Hašek, 1883–1923), Mihala Vīvega (Michal Viewegh, 1962), Jiržija Kratohvila (Jiří Kratochvíl, 1940) un daudzu citu autoru darbus.

Jānis Krastiņš. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS TULKOJUMS

Jakuba Katalpa «Vācieši»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ZANDA GŪTMANE (*Literatūrkritiķe*)

Pavisam nelielas teritorijas vēstures virzībā mēdz kļūt par lieliem klupšanas akmens. Tāda reiz bijusi Sudetija, kas ir Jāņa Krastiņa tulkotā čehu rakstnieces Jakubas Katalpas romāna “Vācieši” darbības vieta. Čehu literatūras tulkotājs Jānis Krastiņš, kurš lielākoties pats izvēlas tulkojamos darbus, šoreiz latviešu lasītāju iepazīstinājis ar romānu, kas ne tikai skar vāciešu un čehu sarežģīto attiecību jautājumus, bet liek domāt vēl plašāk – par kolektīvām kļūdām tragiskā vēstures virzībā. Sudetijas reģiona pieredzē balstītā “zaudējumu ģeogrāfija” vispirms ir vēstījums par cilvēkiem, kuri, varas un kara plosīti, zaudē sev vistuvāko – bērnu, māti, mājas, bet tas ir vēstījums arī par vēstures gaitu, kas kādā brīdī gluži vai neticami zaudē jebkādu cilvēcību. Šajā romānā caur cilvēku likteņiem rādītas divas vēsturiskas kļūdas, kas izraisījušas noziegumu virkni. Pirmā – kad Eiropa pirms Otrā pasaules kara piedzīvoja diplomātijas krahu un, mēģinot nomierināt Vāciju, kura “taisnīguma” vārdā vēlas iegūt vāciešu apdzīvoto Sudetijas reģionu Čehoslovākijā, Minhēnes konferencē pieļauj šo pretenziju apmierināšanu. Tādējādi tiek dota iespēja nākamajiem nacistu soļiem – Čehijas okupācijai un Otrā pasaules kara iecerēm. Otrā, kad nacistu mestais bumerangs griežas atpakaļ un pēckara Čehoslovākija ar sabiedroto atbalstu nolemj izsūtīt etniskos vāciešus no Sudetijas reģiona. Tādējādi ne tikai šajā Austrumbloka zemē, bet arī citviet notiek noziedzīga “etniskā tīrīšana”. Abos gadījumos tiek izpostītas varas ambīcijās neiesaistītu cilvēku dzīves. Romāns “Vācieši” uzdod šodien īpaši saasinātu jautājumu – vai tiešām no vēstures nav iespējams mācīties? Jāņa Krastiņa veikums pārlicina, ka Čehijā godalgotais romāns patiesi ir emocionāli ietilpīgs un stilistiski noslīpēts meistardarbs, kas rosina gan emocijas, gan kritisko domāšanu.

LABĀKAIS TULKOJUMS

Jakuba Katalpa «Vācieši»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

LIĀNA LANGA (*Dzejniece un publiciste*)

Jāņa Krastiņa meistarīgi iztulkotais Čehijā augstākās literatūras balvas saņēmušais nozīmīgais čehu autora romāns ir par austrumeiropiešu un vāciešu likteņa samezglājumiem un sekām pēc abiem pasaules kariem. Romāna centrā ir Māleru ģimenē, kas ir izkaisīta pasaulē un ko saved kopā tēva nāve. Ģimenes locekļiem nākas atgriezties vēsturē, šķetinot vecmāmiņas Klāras ciešanas un upurēšanos savai ģimenei pēc izraidīšanas no Sudetijas. Ikvienu ģimenes locekļa nosacīti komfortablā dzīve 21. gadsimta Eiropā ir izpirkta ar Klāras ciešanām un to nākas apzināties katram savā veidā. Svaigu skatu leņķi uz 20. gadsimta nežēlīgajiem un dramatiskajiem notikumiem sniedz galvenās varones, Klāras mazmeitas tulkotājas, apņemšanās izmeklēt savas ģimenes stāstu. Romāns ir aizraujošs, laikmetīgs un virtuozī uzrakstīts. Vēsture ir saistoši reflektēta caur ģimenes lietas detaļām un notikumiem, saglabājot intrigu līdz pēdējai lapai. To ir baudi lasīt latviski.

RAIMONDS JAKS (*Tulkotājs*)

Jāņa Krastiņa tulkotais Jakuba Katalpas “Vācieši” ir nozīmīgs darbs vismaz no diviem aspektiem. Pirmkārt, tas izgaismo Sudetijas vāciešu likteni, kam pie mums pievērsts nepietiekoši daudz uzmanības un kas nevilus liek to salīdzināt ar mums tuvāko baltvāciešu likteni. Otrkārt, tas ir tāda žanra meistardarbs, kas pašlaik latviešu oriģinālliteratūrā piedzīvo uzplaukumu. Kaut arī “Vācieši” nav ierindojams starp sarežģītākajiem darbiem no tulkotāja viedokļa, tomēr Jāņa Krastiņa valodas meistarība atvieglo koncentrēšanos uz aizraujošo un dramatisko romāna vēstījumu, kas literārā baudījuma ziņā noteikti ir viens no spilgtākajiem starp 2021. gada latviešu tulkojumiem.

LABĀKAIS TULKOJUMS

Česlavs Milošs «Dāvana»

AUTORS: Česlavs Milošs

TULKOTĀJS: Ingmāra Balode

REDAKTORS: Jānis Elsbergs

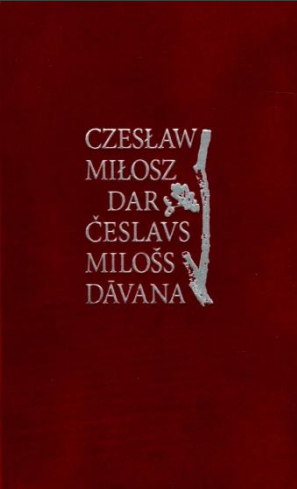
DIZAINS: Anna Aizsilniece

DARBA NOSAUKUMS: “Dāvana”

IZDEVNIECĪBA: Neputns

ANOTĀCIJA: Poļu dzejnieka, esejista un atdzejotāja, Nobela prēmijas laureāta Česlava Miloša (1911–2004) atdzejas krājums “Dāvana”. Krājums, viens no apjomīgākajiem izdevniecības “Neputns” bilingvālajā dzejas samta sērijā, Ingmāras Balodes sakārtojumā ietver Hermana Margēra Majevska, Ulža Bērziņa, Māra Salēja atdzejojumus, rādot Miloša domu ienākšanu latviešu valodā dažādos Latvijas vēstures posmos. Lielāko daļu no Miloša dzejoļiem, kas integrēti krājumā, atdzejojusi sastādītāja Balode.

PAR AUTORU: Česlavs Milošs (Czesław Miłosz, 1911–2004) dzimis Lietuvā, kur viņa poļu vecāki aizbēga no nemieriem dzimtajā pusē. Pēc Pirmā pasaules kara beigām ģimene atgriezās Polijā. Kad 1939. gadā sākās Otrais pasaules karš, Milošs iesaistījās pretošanās kustībā Varšavā. Pēc kara Milošs iestājās jaunizveidotajā Komunistiskajā partijā un kā kultūras atašejs ieradās Parīzē. Neapmierināts ar komunistisko režīmu, viņš 1951. gadā Francijā lūdza politisko patvērumu. 1960. gadā viņš apmetās uz dzīvi Amerikas Savienotajās Valstīs, kur dzīvoja līdz 20. gadsimta 90. gadiem. Pēdējos dzīves gadus Milošs pavadīja Krakovā, Polijā. Milošs primāri uztvers sevi kā dzejnieku. Viņa pirmais dzejoļu krājums *Poemat o czasio zastygłym* (“Poēma par sastingušo laiku”) tika publicēts 1934. gadā. Vairākos viņa agrīnajos darbos ir jaušama nolemtības sajūta, taču ar laiku viņš mīkstināja savu pasaules redzējumu. Viņa pazīstamākais darbs ir romāns *Zniewolony umysł* (1953) (“Sagūstītais prāts”), kurā pētīta totalitārā režīma ietekme uz četriem rakstniekiem. Milošs nevēlējās, lai viņu dēvētu par politisku autoru, un apgalvoja, ka viņa darbi risina mūžīgus jautājumus: dzīvību un nāvi, ticību un šaubas, labo un ļauno.

CZESŁAW
MIŁOSZ
DAR
ČESLAVS
MILOŠS
DĀVANA

LABĀKAIS TULKOJUMS

Česlavs Milošs «Dāvana»

PAR TULKOTĀJU: Ingmāra Balode (1981) – dzejniece, tulkotāja. Studējusi poļu valodu un kultūru Latvijas Kultūras akadēmijā. Ingmāra Balode aktīvi iesaistījusies Latvijas literatūras dzīves veidošanā – darbojusies Radio NABA raidījumā “Bron-Hīts”, bijusi interneta žurnāla “Satori” un apgāda “Mansards” redaktore. Balode ir darbīga un godalgota 20. un 21. gadsimta poļu dzejas un prozas tulkotāja. Latviešu dzejā debitējusi 2007. gadā ar krājumu “Ledenes, ar kurām var sagriezt mēli”, gan šīs, gan 2012. gadā publicētais krājums “alba” ieguvis Latvijas Literatūras gada balvu. 2020. gadā iznācis jaunākais dzejas krājums “Dzejoļi pēc mūsu ēras”, kurš arī ticis nominēts Latvijas Literatūras gada balvai. Balodes dzejai piemīt nesteidzīga intonācija, rūpīgs un ieinteresēts pilsētas un dabas vērojums. Dažādās kultūras atsauces viņas darbos nekad nav pašmērķīgas, bet palīdz labāk izteikt un kontekstualizēt kādu konkrētu eksistenciālu problēmu.

Ingmāra Balode. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS TULKOJUMS

Česlavs Milošs «Dāvana»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

LIĀNA LANGA (*Dzejniece un publiciste*)

Lietuviešu izcelsmes poļu dzejas granda, Nobela laureāta literatūrā (1980) Česlava Miloša dzejas izlase Latvijā bijis ilgi gaidīts notikums. Un visdrīzāk tā tomēr ir likumsakarība, ka Miloša dzeju latviski mums padarījusi par pieejamu lieliskā dzejniece un tulkotāja, poļu kultūras tuvinātāja un sapratēja Ingmāra Balode, kura atdzejojusi arī izcilo Ādamu Zagajevski un daudzus citus poļu autorus. Česlava Miloša dzeja ir vienlīdz intelektuāla un liriska; tā reflektē gan par Rietumu civilizāciju un cilvēka dvēseli, gan kolektīvo atbildību un indivīda dziļo vientulību. Par saules saplosītajām pilīm un valodas vietu tajās, gaismas izlaušanos un tumsas nenovēršamību. Ingmāras Balodes pārcēlumā latviski Česlava Miloša iekšēji pretrunīgā dzeja, kurā cilvēks ir robežšķirtne starp iekšpusi un ārpusi, skan skaidri kā baznīcu zvani svētdienas rītā vai bērēs kādu pavadot mūžībā. Mūsu latviski rakstītā kultūra ir bagātināta ar vēl vienu augstvērtīgu atdzejas darbu.

RAIMONDS JAKS (*Tulkotājs*)

“Dāvana” ir Česlava Miloša dzejas izlase, kas sastādīta no ilgākā laika posmā atdzejotiem dzejoļiem. Kaut arī Česlava Miloša dzimtā valoda ir poļu, mēs ar viņu jūtam zināmu radniecību. Ar savām saknēm Lietuvā, Polijā, arī Latvijā un piesātināto biogrāfiju viņš pārstāv visas 20. gadsimta briesmās cietušās Austrumeiropas tautas. Šī ievērojamā intelektuāla atdzejošana ir atbildīgs un svētīgs darbs. Viņa vienojošo lomu it kā simbolizējošs ir arī šis bilingvālais izdevums – latviski un poliski. Atdzejotie dzejoļi nav sakārtoti hronoloģiski, bet Ingmāra Balode ir izvelējusies daudzus no spilgtākajiem Miloša dzejoļiem un aicina mūs iedziļināties viņa daiļrades dažādībā, iekļaujot arī vairākus citu atdzejotāju darbus.

LABĀKAIS TULKOJUMS

Česlavs Milošs «Dāvana»

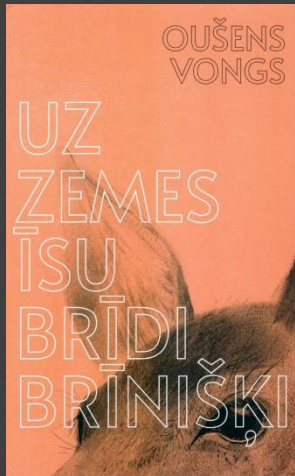
EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ZANDA GŪTMANE (*Literatūrzinātniece*)

“Māksla izrādās nekas salīdzinājumā ar to, kas notiek”, teicis viens no Eiropas garīgajiem līderiem, lietuviskas izcelsmes poļu dzejnieks, esejists un prozaiķis Česlavs Milošs, 1980. gadā saņemot Nobela prēmiju. Totalitārisma, kara, emigrācijas un, kā viņš pats atzīmējis, “otrās Eiropas” pieredze visa radošā mūža laikā pārradīta dzejā, kas skar lielos dzīves jautājumus. Česlava Miloša dzejas izlasē “Dāvana” latviešu lasītājs beidzot var plašāk iepazīt autoru, kas Rietumu kultūrtelpā nerimtīgi runājis par totalitārisma postošo ietekmi un nesis pasaulē Baltijas un Austrumeiropas, un dziļas cilvēības stāstu. “Dāvanu” esam saņēmuši, pateicoties Ingmārai Balodei, kura atdzejojusi lielāko daļu no apjomīgā bilingvālā krājuma dzejoļiem un līdzās tiem iekļāvusi arī atsevišķus, senāk tapušus Ulža Bērziņa, Hermana Marģera Majevska un Māra Salēja atdzejojumus, kā arī uzrakstījusi plašu priekšvārdu. Česlova Miloša individuālajā pieredzē sakņotā, bet plaši vispārināmā vēsts nu guvusi izjūtā precīzu latvisku izteiksmi. Tā nākusi vēl, bet tieši šobrīd ir būtiska, jo sasaista laikus un telpas, paradoksāli atgādinot par dzejas bezspēcīgo izmisumu un nenovērtējamo nozīmi nāves priekšā. “Lai taču mūsu valodā atgriežas īstenība” – šī Česlova Miloša pārliecība par mākslas jēgu globālu katastrofu situācijās bijusi būtiska 20. gs. vidū un tāda ir arī mūsdienās.

LABĀKAIS TULKOJUMS

Oušens Vongs «Uz zemes īsu brīdi brīnišķi»

AUTORS: Oušens Vongs

TULKOTĀJS: Ieva Lešinska-Geibere

REDAKTORS: Renāte Punka

DIZAINS: Elīna Brasliņa

DARBA NOSAUKUMS: “Uz zemes īsu brīdi brīnišķi”

IZDEVNIECĪBA: Jānis Roze

ANOTĀCIJA: Šis romāns ir dēla vēstule mātei, kura to nevar izlasīt. Stāstniekam, ko ģimenē dēvē par Suņuku, tuvojas trīsdesmit, un šajā vēstulē viņš runā par ģimenes vēsturi, kas sākusies jau krietnu laiku pirms viņa piedzimšanas – tās epicentrā ir Vjetnama – un ievēd tādos savas dzīves nostūros, par kuriem viņa mātei nav bijis ne jausmas. Tā ne tik vien apliecina naida cauraustu, taču nenoliedzam spēcīgu dēla mīlestību pret māti, bet arī ar skaudru atklātumu runā par rasu aizspriedumiem, atkarībām, dzimumu lomām, nežēlību un traumām. Tomēr šis teksts ir līdzietības un maiguma caurstrāvots. Tas atklāj, kādu spēku dod iespēja izstāstīt savu stāstu un cik svarīgi ir pārtraukt klusumu, tikt sadzirdētam. Oušens Vongs ar satriecošu spriedzi un smalkumu raksta par cilvēkiem, kas iesprūduši starp nošķirtām pasaulēm, un jautā, kā mums sevi glābt un dziedināt, neatsakoties no savas patības. Tas ir romāns par trauslu ģimeni, pirmo mīlestību un stāstniecības spēku, kas sniedz grēku izpirkšanu.

PAR AUTORU: Oušens Vongs (Ocean Vong, 1988) dzimis Saigonā, Vjetnamā, pašlaik dzīvo Northamptonā, Masačūsetsā. Literatūrā ienāca kā spilgts dzejnieks, taču par īstu literāro sensāciju kļuva viņa debija prozā “Uz zemes īsu brīdi brīnišķi” (2019). Romāns nominēts visām lielākajām ASV literārajām balvām, saņēmis Vaitinga un T. S. Eliota prēmijas. Par gada labāko romānu to nosaukuši GQ, Kirkus Reviews, Booklist, Library Journal, TIME, Esquire, The Washington Post, Good Housekeeping, The New Yorker, Elle.com, The Guardian, Entertainment Weekly, The San Francisco Chronicle, Vanity Fair, The Wall Street Journal Magazine un daudzi citi ietekmīgi izdevumi.

LABĀKAIS TULKOJUMS

Oušens Vongs «Uz zemes īsu brīdi brīnišķi»

PAR TULKOTĀJU: Ieva Lešinska-Geibere (1958) – tulkotāja. Studējusi angļu filoloģiju Latvijas Universitātē. Laikā no 1978. līdz 1987. gadam tulkotāja dzīvoja un strādāja ASV, studēja Ohaijo štata universitātē un Kolorado universitātē. Pašlaik Lešinska-Geibere dzīvo Rīgā un strādā par tulkotāju un žurnālisti. Strādājusi arī žurnālā “Rīgas Laiks”. Viņa ir atdzejojusi latviski tādus dzejniekus kā Šeimusu Hīniju (Seamus Heaney, 1939–2013), Robertu Frostu (Robert Frost, 1874–1963), D. H. Lorensu (D. H. Lawrence, 1885–1930), Ezru Paundu (Ezra Pound, 1885–1972) un Tomasu Stērnsu Eliotu (T. S. Eliot, 1888–1965). Kā arī vairāki viņas latviešu autoru darbu tulkojumi publicēti periodikā un antoloģijās gan ASV, gan Lielbritānijā. Lielbritānijas izdevniecība Arc Publications 2011. gadā izdevusi Latvijas dzejnieku antoloģiju Six Latvian poets un 2014. gadā Kārļa Vērdiņa (1979) dzejoļu krājumu Come to me Lešinskas-Geiberes atdzejojumā. 2017. gadā Lielbritānijas apgāds Vagabond Voices laida klajā viņas tulkoto Paula Bankovska (1972–2020) romānu 18.

Ieva Lešinska. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS TULKOJUMS

Oušens Vongs «Uz zemes īsu brīdi brīnišķi»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

IVARS ŠTEINBERGS (*Dzejnieks un literatūrkritiķis*)

Šis ir emocionāli sakāpināts un valodiski meistarīgs romāns-poēma, kura tulkojums gūst augstas atzīmes visos vērtēšanas kritērijos. Proti, līdzās faktam, ka šī nelineārā un dzejprozai pietuvinātā stāstījuma pārceļšana latviski ir izaicinājums, ar kuru Ieva Lešinska tikusi galā ar uzviju, tas arī ir tematiski aktuāls, trāpīgs un nozīmīgs darbs, kas oriģināli runā par mūsdienu pasaules uzdotiem jautājumiem. Pirmkārt, tas ir stāsts par traumu vairākos līmeņos (karš nebeidzas ar ieroču nolikšanu, bet turpina rēgoties tādās formās kā posttraumatiskā stresa sindroms un vardarbība ģimenē); otrkārt, tas ir stāsts par karavīru un imigrantu identitāti – augot ģimenē, kas no Vjetnamas pārvākusies uz ASV, vēstītājs izvērš pārdomas par piederību, seksualitāti un nevienlīdzību. Treškārt, tas ir Amerikas portrets, kurā neglītu rētu atstājusi legālo narkotiku (piemēram, oksikontīna) epidēmija. Ceturtkārt, romānā nozīmīgs metaforu avots ir valoda, proti, Vongs caur asociāciju plūsmu apspēlē dažādus angļu vārdus un to nozīmes, piešķirdams savai mēlei (gan lingvistiskajai, gan orgānam) lielāku semantisko svaru. Kādam reģionam raksturīga frāze, vārds “sorry”, intīmā sarunā pateikts vārds, tas viss Vonga radošajā skatījumā tiek pacelts augstākā vispārinājuma pakāpē, un tulkotāja veiksmīgi izcēlusi šo runātā un rakstītā teksta lomu romāna audumā. Un, galu galā, tas ir stāsts par mīlestību – iesaistoties dialogā ar Rolāna Barta “Sēru dienasgrāmatu”, Vonga vēstītājs piedāvā šerpu, bet aizkustinošu versiju par izdzīvošanu un tuvību par spīti nežēlībai. “Visu šo laiku es sev stāstīju, ka esam piedzimuši no kara – bet man nebija taisnība, mā. Mēs piedzimām no skaistuma.”

LABĀKAIS TULKOJUMS

Oušens Vongs «Uz zemes īsu brīdi brīnišķi»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ĒRIKA BĒRZIŅA (*Dzejniece*)

Stāsts, kas paņem tevi savā varā ar pirmajām lapaspusēm. Emocionāli piesātināti, skaudri un vienlaikus poētiski dziļi... Kara šausmas, kas atstāj nospiedumus visa mūža garumā (jo “karš, kas reiz cilvēkā iekļuvis, nekad vairs viņu neatstāj...”). Nežēlība, vardarbība, iekšējās traumas. Mīlestība caur sāpēm. Mīlestība, kas ir naida caurausta. Mīlestība, kas palīdz rast jēgu... Neiederība. Citādīgums. Valoda un stāsts kā atdzimšana... Vai tu atceries sava mūža laimīgāko dienu? Kur ir robežšķirtne starp skumjām, sāpēm, prieku un laimi? Kā rast mieru, kā sevi glābt? Cik viegli ir izdzīvot? Cik grūti ir dzīvot? Stāsts, pie kura vērts atgriezties, jo, lasot pirmoreiz, šķiet neiespējami aptvert tā daudzslāņainību.

RAIMONDS JAKS (*Tulkotājs*)

Oušens Vongs ir Vjetnamas rīsu laukā dzimis amerikāņu jaunās paaudzes rakstnieks. Lasīt viņš iemācījies 11 gadu vecumā, bet ASV mērogā panākumus sasniedz jau kopš studiju gadiem un vislielāko atzinību izpelnījies tieši ar šo autobiogrāfisko debijas romānu. Lai pielietu vēl eļļu ugunij, jāpiemin, ka Oušens ir atklāts gejs, agrāk lietojis narkotikas, uzaudzis bez tēva un pie visai vardarbīgas mātes, kā arī vecmāmiņa bijusi prostitūta Vjetnamas kara laikā. Darbs ir nepārtraukts fortissimo no vāka līdz vākam. Tulkojuma sarežģītību nosaka ne tikai Austrumāzijas kolorīts, bet arī mūsdienu amerikāņu sadzīves reālijas, kas Ievai Lešinskai ir labāk izprotamas un tādēļ veiksmīgāk pārnesamas uz latviešu valodu nekā vairumam citu latviešu tulkotāju. Kā saka pati tulkotāja: “Latviešiem šo grāmatu vajag”.

LABĀKAIS DARBS BĒRNIEM

Lote Vilma Vītiņa «Ūdenstornis»

AUTORE: Lote Vilma Vītiņa

REDAKTORE: Inese Zandere

DIZAINS: Artis Briedis

ILUSTRĒJUSI: Lote Vilma Vītiņa

DARBA NOSAUKUMS: “Ūdenstornis”

IZDEVNIECĪBA: Liels un mazs

ANOTĀCIJA: Lote Vilma Vītiņa ir gan dzejniece, gan komiksu māksliniece un ilustratore. Viņas grāmatā vienlīdz svarīgs ir gan teksts – dzejai tuva proza un dzejoļi, gan ilustrācijas – tušas zīmējumi, īsas komiksu epizodes. Tas viss veido vienotu kopumu – meitenes dienasgrāmatai līdzīgu vēstījumu pirmajā personā. Grāmatas varone ir mazpilsētas meitene, kuras ikdienas sastāvdaļas ir skola, klejotumi dabā, grāmatas un ūdenstornis. Ūdenstornis ir vieta, ko meitene radījusi savā iztēlē, glābiņš un slēpnis, kurā var nolist jebkurā brīdī, kad dzīve šķiet neizturami vienmuļa. Ūdenstornī var notikt viss, pēc kā meitene ilgojas, bet zem gultas glabājas atmiņas no bērnības, kuras vēl var paņemt, paturēt rokās. Ūdenstornis meitenes iekšējās norises pārvērš tēlos un kļūst par patvērumu, bet ir grūti tajā dalīties ar citiem, pat, ja rodas draudzība, jo katram ir sava iztēles patvēruma pasaule, un ir jāatrod kopīgais.

PAR AUTORI: Lote Vilma Vītiņa (1993) – ilustratore un dzejniece. Dzejas publikācijas Valtera Dakšas izdotajā un Arta Ostupa sastādītajā dzejas antoloģijā “Kā pārvarēt niezi galvaskausā” un “Punctum” izdotajā dzejas krājumā “Monta Kroma. Re:”. Dzejas kopas tikušas publicētas arī portālos “Punctum” un “Satori”. Vītiņa ir teksta un ilustrāciju autore bilžu grāmatai bērniem “Dzejnieks un smarža”, kas izdota izdevniecībā “Aminori” (par to saņēmusi arī Jāņa Baltvilka balvu). 2020. gadā klajā nācis viņas debijas dzejas krājums “Meitene”.

Lote Vilma Vītiņa. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS DARBS BĒRNIEM

Lote Vilma Vītiņa «Īdenstornis»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ANDRA MANFELDE (*Rakstniece*)

„Īdenstornis” ir kas vairāk kā jaunas, introvertas meitenes dienasgrāmata. Lasot mēs ieejam ne tikai Lotes, bet paši savā slepenajā istabā. Tā līdzīgi spāņu mistiķes sv. Avilas Terēzes „iekšējai pilij” atslēdz lasītājam durvis uz tikai viņam piederošo kontemplatīvo telpu, kurā patverties un pieaugt. Šeit atmiņu ķieģeliši ir precīzi ne tikai ar formu, ko papildina zīmējumi, bet arī ar neordināro uztveri, kas raksturīga bērņibai, jo bērņns valodu vēl nelieto kā ierastu ikdienas darba rīku, bet drīzāk gan kā otu. Še putni smeļ meitenei, kas garlaikojas skolas solā ar sāpošu vēderu. Še vārnas, kaijas un visjautrākie – zvirbulīši, katastrofas laikā iegūst vienādu (sugas) vārdu – vētras putni. Grāmata mierina – tavs ūdenstornis nesabruks arī tad, ja drebēs kā pilna glāze. Arī tad, ja šķiršanās piepildīs istabas ar ledainu ūdeni. Te valda miers, skaidrība, vērība un precizitāte. Skaistums, kuru gribas atvērt atkal un atkal.

ZANDA GŪTMANE (*Literatūrkritiķe*)

Pusaugu meitenes, topošas sievietes iekšējā pasaule ir viena no plašākajām pasaultelpām. Latviešu literatūrā līdz šim tai atrasts nepiedodami maz vietas. Lotes Vilmas Vītiņas “Īdenstornis” atver durvis uz šo telpu un aicina tajā visas meitenes, kuras raksta un nenosūta saviem Garkājtētiņiem vēstules; meitenes, kuras sauc – “esiet sveicinātas, skumjas”; meitenes, kuras dodas gulēt ar “Pienu un medu” pagalvī un arī visas tās, kuras par visu šo neko nezina, bet jūt savas iekšējās pasaules veidošanos. Gan jau “Īdenstornis” aicina arī pašpietiekamas būtnes, kuras jau vairākas desmitgades veiksmīgi tiek galā ar savu “īsto dzīvi”, jo – mīt savos ūdenstorņos. Iespējams, viņas labprāt gribēs paskatīties uz to vietu, no kuras nākušas. Lotes Vilmas Vītiņas “Īdenstornis” tomēr nav masu pulcēšanās telpa, bet gan atsevišķa indivīda vienpatās un sarežģītās iekšējās dzīves, sevis un citu saprašanas, pieaugšanas telpa, kas vairs neliek justies vientuļam un nesaprastam. Kad šī sava iekšējā telpa iemantota, “to var redzēt pēc acīm – ka tu esi tornī.”

LABĀKAIS DARBS BĒRNIEM

Lote Vīlma Vītiņa «Ūdenstornis»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

IVARS ŠTEINBERGS (*Dzejnieks un literatūrkritiķis*)

Lotes Vilmas Vītiņas “Ūdenstornis”, manuprāt, ir izcila grāmata, turklāt – ne tikai kā savveidīgs darbs jauniešiem un jauniešiem adresētajā žanrā, bet kā literārs krājums vispār. Pirmkārt, tekstu papildina pašas dzejnieces-ilustratores oriģinālajā stilā ieturētās grafikas, kas padara šo izdevumu par pilnasinīgu autores vīzijas iemiesojumu un mākslas objektu, kas sniedz estētisku baudījumu gan saturiski, gan vizuāli. Otrkārt, Vītiņa ar savu talantu nedz izrādās, nedz nekontrolējami šķiežas, bet gan novirza to mērķtiecīgā, pārdomātā un ietilpīgā ūdenstorna metaforā, kas balsta visu krājumu gan kā centrālais konceptuālais satvars, gan – daudzpusīgs tēls. Proti, ūdenstornis vienlaikus kļūst par galvenās varones drošo paslēptuvi sevī – iztēles, atmiņu un introspekcijas telpu –, un attiecas uz pašu grāmatu kopumā, simbolizējot literatūras suģestiju, kas sola atelpu, līdzjutību un eskeipismu. Treškārt, krājums plūdina robežas starp rakstības veidiem, apvienojot prozu un dzeju, kā arī izvairās no garlaicīgas linearitātes sižetā, tomēr radīdams dramaturģiskas pabeigtības iespaidu. Taču šie centieni analītiski paraudzīties uz “Ūdenstorni” netrāpa mērķī, jo nepasaka pašu galveno: šī grāmata ir sajūsminoša. Sekojot afektu teorijai, kas aicina neignorēt mūsu sajūtas un izjūtas, svarīgākais, ko varu pateikt par Vītiņas veikumu, ir tas, ka es kļūstu par priecīgāku cilvēku, to lasot. Tā ir empātiska, dāsna, silta, bezgala mīla, bet ne salkana grāmata, kas liek izjust pateicību un padara lasītāju par vienu iekšējo ūdenstorni bagātāku.

LABĀKAIS DARBS BĒRNIEM

Inese Zandere «Divas Almas»

AUTORE: Inese Zandere

REDAKTORE: Ūna Laukmane

DIZAINS: Anete Bajāra-Babčuka

DARBA NOSAUKUMS: “Divas Almas”

IZDEVNIECĪBA: Liels un mazs

ANOTĀCIJA: Meitenītes Almas dzīvē starp realitāti un iztēli nav novilkta stingra robeža, kā tas mēdz būt daudziem bērniem. Tādēļ viņai, vasaru pavadot laukos, līdzās mazai ciema kapsētai, kur šad un tad notiek bēres, nav grūti uz sevi attiecināt pār kapu sētu sadzirdētos vārdus: “Mūsu Alma ir mirusi. Mēs vairs neredzēsimies!” un iztēloties sevi par nomirušu. Alma cenšas saprast atšķirību starp dzīvajiem un mirušajiem, cilvēka attiecības ar savu vārdu, dažādu ar miršanu un piemiņu saistītu izteicienu nozīmi. Autore par šīm eksistenciālajām lietām raksta ar gaišu humoru, kurā nopietnība un smaids nav viens no otra atdalāmi. Grāmata, kuras galvenais adresāts ir pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērni, ir tuva bilžu grāmatai – dāsni ilustrēta, teksta daudzums lappusēs salīdzinoši neliels. Savukārt grāmatas tēma un stils var uzrunāt arī pieaugušos lasītājus.

PAR AUTORI: Inese Zandere (1958) ir latviešu dzejniece, publiciste un redaktore, bērnu grāmatu autore un izdevēja. Karjeras laikā strādājusi laikrakstos “Diena”, “Pionieris”, kā arī žurnālā “Rīgas Laiks”, kurā ieņēma arī galvenās redaktora amatu. Dzejniece pazīstama ar bērniem veltītu dzeju un lugām, kas guvuši daudzveidīgu izpausmi un recepciju arī citās mākslas jomās. Ineses Zanderes teksti plaši komponēti, pēc viņas dzejas uzņemtas vairākas animācijas filmas, ar scenāristes un libretistes līdzdalību tapuši muzikāli iestudējumi un uzvedumi, raidījumi bērniem. Vairākkārtēja Autortiesību bezgalības balvas ieguvēja, saņēmusi Latvijas Literatūras gada balvu par bērnu grāmatām “Iekšīņa un ārīņa”, “Līze Analīze un citi slimnīcas skaitāmpanti” un dzejas krājumu “Melnās čūskas maiznīca”, nominēta arī par krājumu “Putna miegā”, kurš ieguvis žurnāla “Latvju Teksti” balvu. Par devumu literatūrā saņēmusi augstāko valsts apbalvojumu – Triju Zvaigžņu ordeni (2008). 2018. gada 17. oktobrī saņēmusi LR Kultūras ministrijas Atzinības rakstu par spilgtu ieguldījumu Latvijas literatūrā, bērnu literatūras un ilustrācijas attīstībā Latvijā.

Inese Zandere. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS DARBS BĒRNIEM

Inese Zandere «Divas Almas»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

LIĀNA LANGA (*Dzejniece un publiciste*)

Brīnišķi tēlainais un filigrāni uzrakstītais fantāzijas stāsts noteikti spēj pacīlāt un iepriecināt gan lielo, gan mazo lasītāju. Mazo tas ievēd dabā, tuvāk puķēm, velēnām un pat nāvei, bet dara to viegli un it kā nemanāmi. Skolā direktors ir vilks, kurš apēd Almu. Ja esi miris un neredzams, tiec pie daudzām konfektēm un savu attēlu spogulī uzzīmē ar neredzamu roku, tad atgriezies dzīvē pie vectantītes un kaķa. Ineses Zanderes uzrakstītā pasaule ir šūbertiski smeldzīga un saudzīga, maiga un vienlaicīgi skarba, skaista un tomēr arī bīstama gluži kā dzīve. Laimīgi ir bērni, kuriem lielās dzīves virzienā paveicas doties cauri šādiem fantāzijas tekstiem, kuri arī vēlāk noteikti nepievils

ANDRA MANFELDE (*Rakstniece*)

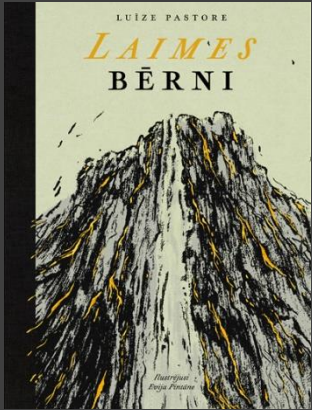
Starp Velēnām un Miglīnām Inese Zandere pieskaras tēmai, kas latviešu bērnu literatūrā aplūkota reti. Proti – kas tur dzied aiz kapsētas vārtiem un kāpēc? Cik tālu tiksi, ja reiz kļūsi neredzams? Un cik veselīgi „jānoliek karote”? Eifēmismi paaudžu starpā rada komiskus pārpratumus. Alma jautā, pārprot, iztēlojas, bet ilgi gan negarlaikojas, jo tam, kam „stiķu un niķu pa pilnam” taču jāīkkojas. „Divas Almas” varētu pamācīt arī pieaugušo, kā neatcirst uz neērtu jautājumu ar banālo „izaugsi – sapratīsi.” Ceļojums, kurā līdz ar mazu meiteni ienirt zaļajā vasarā. Caur vectantītes māju, gar kapsētu, kāpām un miglīnām. Ceļojums kurā sapņot, jautāt, čiept konfektes un zīmēt kopā ar Almu un Almu, Inesi un Inesi, Aneti un Aneti, A... un A...

ĒRIKA BĒRZIŅA (*Dzejniece*)

Zanderei piemīt fenomenālā prasme – likt un ļaut mums, lasītājiem, paskatīties uz pasauli bērna acīm, un tajā pašā laikā nebūt pamācošai skolotājai, bet gan mīlam draugam. Runāt ar bērnu par nāvi un cilvēku aiziešanu citā pasaulē joprojām daudziem mazu bērnu vecākiem ir tabu tēma (lai gan bērni paši šos nāves un aiziešanas tematus uztver daudz vieglāk). Mazā Alma, izdzirdot vārdus, ka Alma ir mirusi, nodomā, ka viņa nu ir kļuvusi neredzama, jo viņas taču vairs nav. Kā jau bērnam, Almai piemīt dzīvā iztēle un spēja fantazēt, iztēloties... Un tikai kaķa saskrāpētā roka un saruna ar vectantīti ir apliecinājums tam, ka viņa tomēr ir dzīva. Zanderes stāstu lieliski papildina Anetes Bajāres-Babčukas ilustrācijas, lai arī mēs, pieaugušie, varam ieraudzīt to, ko redz bērni.

LABĀKAIS DARBS BĒRNIEM

Luīze Pastore «Laimes bērni»

AUTORE: Luīze Pastore

REDAKTORE: Inese Zandere

DIZAINS: Artis Briedis

ILUSTRĒJUSI: Evija Pintāne

DARBA NOSAUKUMS: “Laimes bērni”

IZDEVNIECĪBA: Liels un mazs

ANOTĀCIJA: Autore savam apjomīgajam prozas darbam izvēlējusies zīmīgu apakšvirsrakstu: pēc patiesiem notikumiem izdomāts stāsts. Grāmatas pamatā ir leģendārā latviešu ceļotāja un pētnieka Aleksandra Laimes (1911–1994) biogrāfijas fakti, bet stāsta galvenie varoņi ir bērni – Ilze, iesaukta par Kriņiņu, un viņas jaunākais brālītis, kā arī zviedru žurnāliste Līse, kas ieradusies, lai atklātu un aprakstītu Laimes noslēpumus. Trīsdesmit gadu dzīvodams kā vientuļnieks Venecuēlā, Orhideju salā pie Velna kalna, Laimē sasniedza Anhela ūdenskritumu, palīdzēja zinātniskām ekspedīcijām un sniedza daudz interviju žurnālistiem, aprakstīdams savus pieredzējumus un atklājumus grūti pieejamajos kalnos, kas glabā aizvēsturiskas un pavisam mistiskas būtnes un dārgumus. Par Laimes dzīvi ir ļoti maz pārbaudāmu ziņu. Nevienam nespēja līdz galam saprast, kur ir realitātes un eksotiskā latvieša fantāzijas robeža. Uz šīs robežas tad arī atrodas Luīzes Pastores grāmata – brīvs lidojums pār Laimes dzīvi un Venecuēlas džungļiem, veidojot aizraujošu piedzīvojumu stāstu, kurā galvenais ir nevis atbilstība dokumentāli pierādāmiem faktiem, bet gan idejas par cilvēka spēju sadzīvot ar džungļiem, par mantkārības postošajām sekām un par ticību neticamā iespējamībai.

PAR AUTORI: Luīze Pastore (1986) raksta grāmatas bērniem. Grāmatu sērijas “Mākslas detektīvi” autore. “Mākslas detektīvu” grāmatu sižeti veidoti pēc Latvijas mākslas vēsturē pazīstamu mākslas darbu motīviem, kuru spraigie sižeti un izteiksmīgā valoda aizrauj, rosina iztēli un pievērš bērnu uzmanību Latvijas vēstures un mākslas faktiem. Saņēmusi Latvijas Literatūras gada balvu par grāmatām “Maskačkas stāsts” un “Svešinieka atnākšana”. Par grāmatām “Pazudušais pērtiķis” un “Neredzamais cilvēks” saņēmusi Jāņa Baltvilka balvu.

Luīze Pastore. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS DARBS BĒRNIEM

Luīze Pastore «Laimes bērni»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ĒRIKA BĒRZIŅA (*Dzejniece*)

Tiešām aizraujošs piedzīvojumu stāsts. Tā ir grāmata piedzīvojums, kas lasītāju ievelk spraigu notikumu virpulī. Autore teic, ka šis ir pēc patiesiem notikumiem izdomāts stāsts. Un nav pat svarīgi, vai notici tam, ka upē peld 12 metrus gara anakonda ar izdurtu aci un milzu dimantu vēderā, vai tam, ka vari atmosties zelta smiltīm acīs, vai ka Velna kalnā sastopami brīnumaini dzīvnieki un maziņie, kas atmiņā paliek kā briesmoņu mirāža. Anhela jeb Eņģeļa ūdenskritums gan ir īsts, Orhideju sala un džungļi arī, tāpat kā latviešu ceļotāja, piedzīvojuma meklētāja un pētnieka Aleksandra Laimes biogrāfijas nospiedumi. Bet šajā gadījumā tas nepavisam nav tik svarīgi, šī grāmata aicina mesties piedzīvojumos un iztēloties, kas būtu, ja būtu...

LIĀNA LANGA (*Dzejniece un publiciste*)

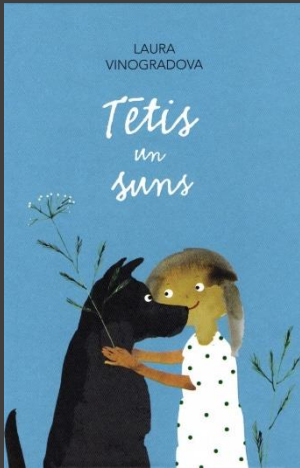
Luīzes Pastores pēc “patiesiem notikumiem izdomātais” stāsts vēstī par māsiņas Ilzes, brālīša un zviedru žurnālistes kopīgi veikto legendārā latviešu ceļotāja Aleksandra Laimes dzīves izpēti, pašiem dodoties piedzīvojumos uz Venecuēlas džungļiem sava varoņa pēdās. Grāmatas lasītājs ir ieguvējs, jo ne vien uzzina faktus un versijas par šo latviešu ceļotāju, bet arī iepazīst džungļu reālijas, kuras ir aizraujoši aprakstītas krāšņā un sulīgā valodā. Grāmata vedina ļauties fantāzijas lidojumam, kurā delikāti ieausti arī aktuāli pavedieni par nepieciešamību saudzēt dabu un neizmērojamās pasaulīgās alkatības kritiku. Lasītājs iegūst ne vien fantāzijas brāzmas, bet arī veselīgu morāles devu. Meistarīgi uzrakstīts un augstvērtīgs bērnu literatūras sacerējums.

RAIMONDS JAKS (*Tulkotājs*)

Aleksandra Laimes dzīvesstāsts ir kā radīts pusaudžu piedzīvojumu romānam, jo viņa biogrāfijā nav daudz garlaicīgu brīžu. Jāuzteic Luīzes Pastores uzdrīkstēšanās izmantot šo bagātīgo materiālu, jo eksotiskā darbības vieta un apstākļi no rakstnieka prasa pamatīgu izpētes darbu, kas ir paveikts godam. Apraksti lasītāja prātā uzbur ļoti dzīvīgu ainu un līdzpārdzīvojums ir tieši tāds, kādu prasa piedzīvojumu žanrs. Sižeta pavērsieni ir negaidīti, un stāsts ir tik labi veidots un aizraujošs, ka gribētos, lai tas tik ātri nebeidzas. Līdz galam neatklātie noslēpumi un neizsmeļamais tēlu potenciāls ļauj mums cerēt, ka rakstniece iecerējusi arī turpinājumu, par ko viņas lasītājiem neapšaubāmi būtu milzīgs prieks. Katrā ziņā “Laimes bērni” Luīzes Pastores daiļradē ir solis augšup gan literāro ambīciju, gan meistarības ziņā.

LABĀKAIS DARBS BĒRNIEM

Laura Vinogradova «Tētis un suns»

AUTORE: Laura Vinogradova

REDAKTORE: Guna Pitkevica

DIZAINS: Ieva Maurīte

DARBA NOSAUKUMS: “Tētis un suns”

IZDEVNIECĪBA: Zvaigzne ABC

ANOTĀCIJA: Magda nevar saprast, vai bēdāties par zaudēto, vai labāk priecāties par to, kas viņai palicis. Mirkli padomājusi, viņa nolemj labāk priecāties un saka visiem paldies. Cik daudz labāk tomēr ir priecāties nekā skumt! “Tētis un suns” ir sirsnīgs stāsts visai ģimenei par svarīgāko un vērtīgāko. Mēs katrs nojaušam, kas tas ir, bet ne vienmēr protams nosaukt vārdā. Šī grāmata ir par draudzību starp paaudzēm, vienaudžiem, mani un tevi.

PAR AUTORI: Laura Vinogradova (dzimusi Tālberga, 1984) – rakstniece. Vairāku stāstu krājumu un bērnu grāmatu autore. Stāstu krājumi: “izelpas” (2018) un “Lāču kalns” (2018); garstāsts “Upe” (2020); prozas darbi bērniem “Snīpulītis no Snīpulciema” (2017), “Mežpasakas. Par Meža Susuri, skudrām, Vilceni un Pūces Bērnu” (2019), “Tētis un suns”. 2021. gadā saņēmusi Eiropas Savienības Literatūras balvu par garstāstu “Upe”.

Laura Vinogradova. Foto: Ģirts Raģelis

LABĀKAIS DARBS BĒRNIEM

Laura Vinogradova «Tētis un suns»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ANDRA MANFELDE (*Rakstniece*)

Priecāties taču ir labāk, nekā dusmoties. Tomēr labās, visiem zināmās patiesības ir kā sausas, izkaltētas sēkliņas, kas izbirst no plaukstas pie katras dziļākas nopūtas. Lai tās nestu augļus, kaut kas ir jāzaudē un jāpārcieš. Vienkāršs stāsts par vienu vasaru ar dūsmīgu sākumu. Emocijas un notikumi seko tik precīzi cits citam, ka mazliet atgādina definīciju „kā tikt laimīgam”. Un tieši šajā skaidrībā slēpjas grāmatas pievilcība un spēks. Dzīves mutulī esošajiem „Tētis un suns” rosinās padomāt par tiem, kas klusiņi mēdz stāvēt nostatus un perināt gan jau kaut ko aizdomīgi melnu. Un malā stāvētājus, savukārt, iedrošinās, ka varbūt arī ar noslēpumiem jādalās, it sevišķi, ja tie kaitinoši skaļie ir tevis paša tuvākie. Bet sākumā vajag drosmi apskaut ko svešu, klibu un melnu...

ĒRIKA BĒRZIŅA (*Dzejniece*)

Prieks un skumjas iet roku rokā ne tikai pieaugušo, bet arī bērna dzīvē. Lai gan mums, pieaugušajiem, vajadzētu būt tiem, kas bērnu nomierina un iedrošina, ka viss, kas notiek, notiek uz labu (vai tiešām?), ne vienmēr atrodam tam laiku, ne vienmēr aizdomājamies, kas notiek bērna prātā un sirdī. Tādas it kā vienkāršas lietas, kaut kas līdz galam neizrunāts, bērna priekšā noklusētas... Magdai ir ļoti skumji, ka tētim, viņas labākajam draugam, ir jādodas prom... Magda rod patvērumu un mierinājumu dabā, ierīkojot arī savu slepeno mazdārziņu, un, kad meitenei sastop jaunu draugu – pieklīdušu suni bez mājām, – viņas sirdī ielīst prieks. Suns ir draugs, kurš saprot un netraucē... Talantīgā Laura Vinogradova šo stāstu izstāsta tik viegli, ka šķiet, tas noticis ar mani... Un, lai gan man nekad nav bijis suņa un mans tētis nav devies tālu prom, lasot viegli kļūt emocionālam.

AGIJA ĀBIĶE-KONDRĀTE (*Literatūrzinātniece un literatūrkritiķe*)

Rakstniece Laura Vinogradova stāstā par Magdu un skumjām, ar kurām meitenei jāsadzīvo, veido pasauli, ko atpazīs daudzi bērni – tās ir vilšanās pieaugušajos, kad jūties nodots, atstāts un vientuļš, tās ir ilgas pēc sava noslēpuma, savas, citiem nezināmas pasaules, kurā veidot visu tā, kā vēlies pats. Ne mazāk spēcīgas, protams, ir arī mīlestības alkas, kuras vislabāk saprot vien kāds draugs dzīvnieka veidolā. Autore cieņpilni un sirdsgudri attēlo bērna sirds dzīvās sajūtas, ko rada gan skumji, gan priecīgi emocionāli satricinājumi. Stāstā Magda piedzīvo brīnumu, ko nerada ne mūsdienās tik iecienītais mobilais tālrunis, ne planšete, bet gan lielā, pārsteidzošā daba – tās skaistums un brīnumainās pārvērtības. Ne mazāk brīnumaina ir meitenes satikšanās ar draugu, kurš ir vientuļš tāpat kā viņa, un kuram Magda var palīdzēt un par kuru rūpēties. Vēl kāds svarīgs atgādinājums, ko saņemam no šī stāsta, ir par mūsu iekšējo domu telpu, par sajūtām, kuras visas ir vienlīdz nozīmīgas un, ka justies dūsmīgam ir normāli un cilvēcīgi. Stāsta morālē lasītājam tiek atgādināts dzīves likums, ka pēc visām bēdām vienmēr nāk prieks.

SPILGTĀKĀ DEBIJA

Anna Belkovska «Veranda»

AUTORE: Anna Belkovska

REDAKTORE: Anna Auziņa

DIZAINS: Anna Priede

DARBA NOSAUKUMS: “Veranda”

IZDEVNIECĪBA: Valters Dakša

ANOTĀCIJA: Annas Belkovskas debijas dzejas krājums, kurā apkopoti autores dzejoļi, kas tapuši laikā no 2015. līdz 2021. gadam. Grāmatas redaktore, dzejniece Anna Auziņa raksta: “Annas Belkovskas dzejā ķermeniskumu un intimitāti caurvij asprātība un erudīcija, dabas tēlus un aizkustinošu liriku aptver mākslas un teātra pasaules iedvesmots rotaļīgums. Līdzās laikmetīgām idejām un pasaules kultūras tēliem Belkovska nevairās no Latvijas ģeogrāfijas un ģimenes vēstures. Daudzveidīgā formā izkārtots tīrs un precīzs teksts; spēcīga, drosmīga un silta dzejnieces balss.”

PAR AUTORI: Anna Belkovska (1992) – dramaturģe, dzejniece, prozaiķe. Studējusi Latvijas Kultūras akadēmijā, pabeigusi Literārās Akadēmijas dzejas meistardarbnīcas pie Jāņa Rokpeļņa. Publicējusies kopš 2016. gada interneta žurnālos www.satori.lv un www.punctummagazine.lv, kā arī jauno dzejnieku antoloģijā “Kā pārvarēt niezi galvaskausā?” 2022. gadā klajā nācis Belkovskas debijas dzejoļu krājums “Veranda”.

Anna Belkovska. Foto: Gundega Vjakse

SPILGTĀKĀ DEBIJA

Anna Belkovska «Veranda»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

AGIJA ĀBIĶE KONDRĀTE (*Literatūrzinātniece un literatūrkritiķe*)

Annas Belkovskas dzejas virskārta ir šarmanta pašironija, bet ne mazāk valdzina patiesā intonācija, kādā dzejniece reflektē par savu pieredzi, nenomācot lasītāju ar intelektuālu konstrukciju pārdaudzumu. Dzejnieces rakstība turpina Ingas Gailēs un Annas Auziņas aizsākto dzejas valodu, kurā dzejas ass ir jutekliskā un ķermeniskā pieredze, un sievietē pārliecinoši pretojas pašcenzūrai un perfekcionisma žņaugiem, kuri ar varmācīgiem ideāliem un “labāko sevis versiju” vajā mūsdienu cilvēku. Šis kompaktais, nesamocītais, atklātais un emocionāli lādētais krājums, iespējams, kļūs par mīļāko dzejas grāmatu lasītājiem, kuri pēdējo gadu jaunākajā latviešu dzejā nav spējuši rast sevi uzrunājošus dzeju. Fragmentētajā, haotiskajā laicīgumā dzejniece runā ar atbrīvojošu mūžības balsi: “es protams gribētu paspēt daudz vairāk / bet tas vairs nav manos spēkos”. Ne mazāk šajā debijā priecē mākslinieciski spēcīgi un kopumā precīzi izteiksmes līdzekļi, kā arī poētiskā noslēpuma suģestija: “nevaru uzšķērst nevienu valodu / lai tu redzētu kas manī iekšā”. Dzeja, kas mudina mūs just, atklāt, pieredzēt un nebaidīties, ir liela vērtība.

ANDRA MANFELDE (*Rakstniece*)

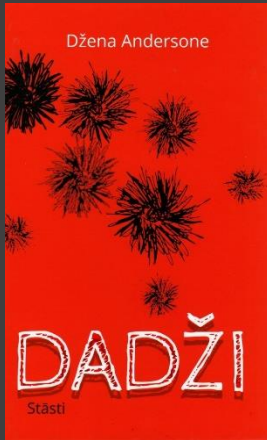
Vērot, mīlēt un atcerēties – no šiem trim pavedieniem Anna Belkovska savij gana precīzu un stipru tīklu, lai tiktu notverts tas fenomens, ko saucam par dzeju. Vēl vairāk – par jauna cilvēka dzeju. Tā gan nav ne sociāla, ne konceptuāla, kā pēdējos gados ierasts, bet atkal jau jutekliska, gleznieciska un visliksmākā nozīmē – sievišķīga. Tomēr gana racionāla, lai nekļūtu jūtīga vai sentimentāla. Ikdienas vārdiem autore piešķir vismaz divējas nozīmes. Fotografiski precīzi fiksējot gleznieciski krāsainos mirkļus, kuros ne jau saules gaisma apžilbina, bet kaut kas vairāk. Mirdzums, ko tikai dzejai pa spēkam uzdot kā sakrālu. Atmiņas, kuras caur laika distanci un vārda precizitāti tiek apzinātas, izceltas un tādejādi arī uzvarētas, kā reiz notīrītās mātes asinis. Spilgta, sievišķīga, niansēta, nesasteigta un ļoti gaumīga debija.

IVARS ŠTEINBERGS (*Dzejnieks un literatūrkritiķis*)

Uz krājuma “Veranda” vāka lasāmās koordinātas Čertoka ezeram dod vienu atslēgu uz Annas Belkovskas dzejas specifiku: tā ir 21. gadsimta pastorāles transformācija, kurā idilliskā dzīve pie dabas (ūdenstilpe Latgalē) laikmetīgi sajaukta ar urbāno sensibilitāti (“GoogleMaps” kodu valoda). Belkovska portretē savas paaudzes latviešu gara stāvokli situācijā, kurā daudzi cenšas iekšēji līdzsvarot piederību mierīgajiem Latvijas plašumiem ar kapitālisma straujo, saraustīto rutīnu, termiņu stresu un pēkšņo attapšanos pieaugušā lomā, kas pilna ar jaunām atbildībām un problēmām. Dzejniece saistoši raksta par attiecībām ģimenē vai starp pāriem, par jaunas sievietes pieredzi un traumām. No izkrišanas ārpus labas dzejas robežām autori attur atbrūņojoša pašironija un uzteicama izdoma tropu veidošanā. Proti, grāmatā ir vairāki spilgti un atmiņā paliekoši dzejoļi (“Debesu ķermeņi”, “Smaržu skaidrojošā vārdnīca”, “Maršruts”, “Manifests” u. c.), kurus man negribas pārlietu ķidāt, bet gan vienkārši izbaudīt ar maņām – kā noglāstot govij purniņu. Šie dzejoļi mums atgādina, ka mēs esam vērtība, vērtība par spīti gan trivialitātēm, piemēram, pumpām vai slinkumam, gan nopietniem apstākļiem, piemēram, depresijai vai sāpīgai ģeoloģijai. Uznāciens latviešu lirikā, kas uzrunā ar atklātību, iejūtību un asprātību.

SPILGTĀKĀ DEBIJA

Džena Andersone «Dadži»

AUTORE: Džena Andersone

REDAKTORE: Daina Grūbe

MĀKSLINIECE: Džena Andersone

DARBA NOSAUKUMS: “Dadži”

IZDEVNIECĪBA: Zvaigzne ABC

ANOTĀCIJA: Dženas Andersones debijas stāstu krājums “Dadži” ir spēcīgs pieteikums latviešu prozā. Viens no Dženas Andersones varoņiem saka: “Mēs nevaram kļūt kādam par ērtu atrisinājumu tikai tāpēc, ka parasti cilvēki tā nerīkojas. Atceries – mēs neesam parasti cilvēki. Un nekad tādi nebūsim.” Jā, šie ir skarbi stāsti par nekdienišķiem cilvēkiem, tomēr autore ir teikusi, ka savus varoņus un stāstu sižetus gadu gaitā sastapusi tepat vien – sev apkārt. Jo vai gan kādam no mums ir sveši cilvēka dvēseles tumšie nostūri? Vai neesam sastapušies ar vientulību, bailēm, pieaugšanas problēmām, maldījušies attiecībās ar apkārtējo pasauli un sevi pašu?

PAR AUTORI: Džena Andersone (1977) – juriste, rakstniece. Rakstniecību apguvusi Literārās Akadēmijas prozas meistardarbnīcās. 2021. gadā iznācis autores debijas stāstu krājums “Dadži”.

Džena Andersone. Foto: Ģirts Raģelis

SPIILGTĀKĀ DEBIJA

Džena Andersone «Dadži»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ANDRA MANFELDE (*Rakstniece*)

Oda aizmirstajiem. Tiem, kas mierinās ar īlenu pārdurot roku, tiem, kas zem izkārtnes „Draudzība” jau atkal ved mājās piedzērušos mammu, tiem, kas gaida zem vilcieniem un skapī, tiem, kas kapsētā cer uz mesiju. Mātei, kura aizslauka dēlu līdz ar atkritumiem, vainīgajiem, kuri nes citu noziegumus kā savu nastu. Un tiem, kas caur durvju actiņas palielināmo stiklu vēro svešu nelaimi, tīksmīgi redzēto ieģrāmatojot rūtiņu burtnīcā. Stāsti-protokoli, kuros viss „pēc maniem vārdiem pierakstīts pareizi”. Naratīvi rotē no dažādiem skata punktiem, līdz notikuma skelets atklājas vismaz 3D. Kā ar lāzera staru autore operē to olu, kurā veidojies noziedznieks, pedofils, upuris, varmāka, trakais... Te ir elle, kurā starp kropliem tiek uziets cilvēks. Sabiedrība kā lazarete, te slimie ārstē slimos. Tomēr šī nav augstākā instance. Pieturzīmes teikumā „piedot nedrīkst apžēlot” būs jāsaliek pašam.

ĒRIKA BĒRZIŅA (*Dzejniece*)

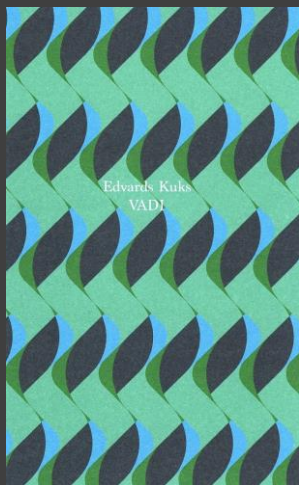
Pārlicinoša debija. Autore ļauj ielūkoties cilvēku likteņos, dzīvēs, kas ir tepat mums blakus... kaimiņu mājā, blakus dzīvoklī, nomales ieliņā. Tie ir salauztu cilvēku likteņi... Draudzīgais onkulis – pedofils; mīlošs vīrs – emocionāls varmāka un manipulators; māte – alkoholiķe, vardarbīgi pusaudži... Ārēji pareizie cilvēki, kam katram ir sava trauma, savs noslēpums. Dīvaiņi. Citādie. Cilvēki, kam nav piešķirts laimes gēns. Vardarbība, ļaunums, nicinājums, bailes, bet arī mīlestība un vēlme dzīvot. Daudzi no stāstiem beidzas nevis ar punktu (ar viennozīmīga atrisinājuma detalizētu izklāstu), bet daudzpunkti, ļaujot lasītājam pašam domāt, fantazēt, iztēloties, bet kas notika pēc tam.

IVARS ŠTEINBERGS (*Dzejnieks un literatūrkritiķis*)

Ar grāmatu “Dadži” Džena Andersone sevi pieteikusi latviešu literatūrā kā prasmīgu stāstu autori. Viņas varoņi lielākoties ir sabiedrībā neievēroti, visdrīzāk nelaimīgi un reizēm – marginalizēti, taču caur Andersones līdzjūtīgo skatienu viņi top dzīvi, pilnvērtīgi un ar niansētu iekšējo pasauli. Sarežģītas un sāpīgas attiecības (ģimenē, starp draugiem un svešiniekiem) ir viens no caurviju motīviem, kas vieno daļu stāstu, taču par grāmatas izdošanas patiesībā uzskatu rakstnieces darbu ar vēstījumu. Proti, Andersone izmēģina dažādus paņēmienus stāstu konstruēšanā – skatupunkti pamainās, piemērojoties katra stāsta vajadzībām, – un pārlicinoši savos darbos iestrādā isprozai tik nozīmīgo pavērsiena momentu, pēc kura iestāšanās pēkšņi ir jāpārvērtē viss iepriekš lasītais. Labākajās reālisma tradīcijās tiek apspēlētas indivīda un apstākļu mijiedarbe, kā arī.

SPILGTĀKĀ DEBIJA

Edvards Kuks «Vadi»

AUTORS: Edvards Kuks

REDAKTORS: Arvis Viguls

DIZAINS: Brālis Y

DARBA NOSAUKUMS: “Vadi”

IZDEVNIECĪBA: Neputns

ANOTĀCIJA: “Vadi” ir Edvarda Kuka pirmais dzejoļu krājums. Autors par krājumu: ““Vadu” centrā ir cilvēcisku attiecību tīklojums, kas mājo atmiņās un mantiskās liecībās, ietverdams dažādas radniecības un tuvības formas. Īpašu lomā krājumā spēlē vērojumi, trausli ķermeniski tēli un pati valoda, kuras vadi nes aizgājušo un klātesošo balsis.” Krājuma redaktors dzejnieks Arvis Viguls norāda: “Edvarda Kuka debijas krājuma tapšanai esmu sekojis līdzī jau no pirmajām manuskripta versijām. Šajā procesā Kuks kā dzejnieks ir turpinājis meklēt un augt, un “Vados” debitē jau nedaudz cits, pavisam noteikti daudz nobriedušāks dzejnieks un cilvēks nekā pirmajās publikācijās. Tomēr nekur nav zudusi jauneklīgā mīlestība pret valodu, kas radījusi spilgtus izteiksmes līdzekļus un savdabīgus formas risinājumus, kādi, šķiet, nevarētu ienākt prātā nevienam citam kā vienīgi Edvardam.”

PAR AUTORU: Edvards Kuks (1997) raksta dzeju, bērnu dziesmu tekstus (“Tutas lietas”, “Emī un Rū”, “UkuLele”), dzejas un hiphopa kritiku, atdzejo. Kopš 2015. gada publicējies izdevumos “Satori”, “Punctum”, “Domuzīme” u. c.; iekļauts jauno dzejnieku antoloģijā “Kā pārvarēt niezi galvaskausā?” (Valters Dakša, 2018) un eksperimentālās dzejas izlasē “Ja aizmirsti savu vārdu” (latviski un somiski, Paladium Kirjaat, 2020). Šobrīd Māstrihtas Universitātē studē magistrantūrā Zinātnes un tehnoloģiju studijās.

Edvards Kuks. Foto: Ģirts Raģelis

SPILGTĀKĀ DEBIJA

Edvards Kuks «Vadi»

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

LIĀNA LANGA (*Dzejniece un publiciste*)

Debijas dzejoļu krājums “Vadi” pārlicina ar jaunā autora briedumu un profesionālām spējām precīzi izpausties ne vien žanra formā, bet piedāvāt arī gana oriģinālu, svaigu saturu, kas latviešu jaunajā dzejā nav nemaz pārāk bieži sastopama parādība. Dzejā spilgti mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi, ekspresija, metaforas un negaidītas spēles ar valodu un jēgu, autora izkoptā un unikālā balss ir tās obligātās komponentes, kas rindās izkārtotu tekstu padara tieši par dzeju. Edvards Kuks latviešu valodu spējis raidīt pa vadiem, kas savieno pagātņi, tagadņi un nākotņi, sasaistot šķietami nesavienojamas lietas valodā, un tas ir tieši tas, kas pasaules un sevis spoguļošanu dara interesantu citiem. Amerikāņu laikmetīgās dzejas atdzejošanas pieredze acīmredzot pavērusi autoram plašu skatu leņķi uz pasauli līdz arī māku rakstīt un reflektēt par pasauli no vietējās pamatstraumes manieres patīkami atšķirīgā veidā.

ĒRIKA BĒRZIŅA (*Dzejniece*)

Kuka vadiņi ir savienoti meistarīgi... bez īssavienojuma (varbūt īssavienojums rodas tikai kāda lasītāja apziņā vai zemapziņā). Viņš dūkdams kā noslāpis, pūš, plēš papīra vadu... Krājumā galvenais fokuss ir valoda, valodas savdabības atklāšana, neparasti izteiksmes līdzekļi, eksperimentāli formas risinājumi. Tas ir tāds īpašs tīklojums, kurā iekļuvis, nezini, kā atminēt šo mīklu, kā mainīt virzienu, vai pietiek ar nodomu vien, vai kopā saliktiem atmiņu mozaīkas gabaliņiem? Tu paliec ar savu jautājumu zīmi... Kur mani aizvedīs tās burvju durvis?

IVARS ŠTEINBERGS (*Dzejnieks un literatūrkritiķis*)

Edvarda Kuka “Vadi” ir neparasts krājums latviešu dzejas ainavā, jo nepakļaujas ierastiem priekšstatiem par to, kādai jābūt latviski rakstītai poēzijai, proti, autora darbs ar latviešu valodu, šķiet, neatbilst tradicionālajam uzstādījumam – caur vārdiem reprezentēt kādu atpazīstamu pārdzīvojumu, novērojumu vai impresiju, bet drīzāk – tiecas pievērst uzmanību pašas valodas savdabībai, paša vārda iekšējai spoguļu zālei. Latviešu dzejā valodas brucināšana un iekšējās iracionalitātes šķetināšana ir retums, kas padara “Vados” par oriģinālu pieteikumu. Vienlaikus krājumam par labu nāk tikai Kukam raksturīgā domāšana, kas spēj radīt negaidītas valodiskas kombinācijas, tropus un sabalsojumus. Līdzās debijai raksturīgiem meklējumiem un atklājēja priekam “Vados” rodama ierosme poētikai, kas, es ceru, latviešu dzejas kokā ar laiku veidos savrupu un aizraujošu ķekaru.

MŪŽA BALVA Dainai Avotiņai

PAR LAUREĀTI: Dzejniece, prozaiķe un tulkotāja Daina Avotiņa dzimusi 1926. Gadā Valmierā. Mācījusies Bejas, Ingažu, Augšgaujas pamatskolā, Gaujienas vidusskolā, beigusi Rīgas 3. vidusskolu. Studējusi Latvijas Valsts Universitātes Vēstures un filoloģijas fakultātes Latviešu valodas un literatūras nodaļā. Strādājusi Latvijas Valsts izdevniecībā (no 1966. gada "Liesma") par redaktori un Oriģināldaīlliteratūras redakcijas vadītāju, bijusi laikraksta "Literatūra un Māksla" galvenā redaktora vietniece, noorganizējusi un vadījusi Rakstnieku savienības Literatūras propagandas biroju, organizējusi Dzejas dienas, bijusi Rakstnieku savienības valdes sekretāre. Autores pirmā literārā publikācija – dzejolis "Viņš mīl?" publicēts žurnālā "Karogs" 1954. gadā. Pirmais dzejas krājums "Magoņu vasara" izdots 1965. gadā. Autores pūrā ir 11 dzejoļu krājumi, 23 prozas darbi, kā arī daudzi tulkojumi no lietuviešu, krievu, vācu un moldāvu valodām. Daina Avotiņa saņēmusi Lietuvas Virsnieka krustu "Par nopelniem Lietuvas labā", viņas nozīme latviešu literatūras attīstībā novērtēta 2015. gadā, kad viņai piešķirts Triju zvaigžņu ordenis.

Foto: Reinis Hohmanis, F64

MŪŽA BALVA

Dainai Avotiņai

ZANDA GŪTMANE

LALIGABA 2022 ekspertu komisijas priekšsēdētāja

Latviešu dzejnieces un prozaiķes, tulkotājas un literārās dzīves veidotājas Dainas Avotiņas radošais mūžs vērtējams ar viņas dzejas vārdiem: “(..) dzīvei atstāšu tīrus graudus”. Viņa bijusi klātesoša visās latviešu literatūras norisēs kopš 20. gs. 50. gadiem un allaž saglabājusi godīgu, atklātu un arī paškritisku attieksmi pret savu veikumu. Pusgadsimta garumā gan periodiskajos literārajos izdevumos, gan grāmatās, gan Raimonda Paula dziesmās godīgi un atklāti skanējusi viņas pašas dzejas balsis. To iepazīnuši ne tikai latviešu, bet arī cittautu – lietuviešu, krievu, moldāvu, gruzīnu, poļu, angļu, ungāru, čehu – lasītāji. Nepārvērtējams ir Dainas Avotiņas ieguldījums, tulkojot nozīmīgu lietuviešu rakstnieku – Justina Marcinkēviča, Alfona Maldoņa, Vinca Mīkoliaiša-Putina un daudzu citu – darbus, rakstot par lietuviešu kultūru un tās personībām un veidojot noturīgus latviešu un lietuviešu kultūras sakarus. Viņas ieguldījumu lietuviešu literatūras attīstībā Lietuvā novērtēts, piešķirot viņai Virsnieka krustu “Par nopelniem Lietuvas labā”. Tikpat ievērojams ir Dainas Avotiņas ieguldījums latviešu dzejas attīstībā 20. gs. 60. gadu vidū. Vadot Latvijas Valsts izdevniecības oriģinālliteratūras redakciju un aktīvi iesaistoties Rakstnieku savienības darbā, viņa veicinājusi latviešu dzejas publikāciju kāpumu, Dzejas dienu tradīcijas attīstību, jaunākās dzejas antoloģijas “Dzejas diena” iznākšanu, kā arī popularizējusi latviešu dzeju ārpus Latvijas, iesaistoties dzejas krājumu veidošanā. Viņas nozīme latviešu literatūras attīstībā novērtēta 2015. gadā, kad viņai piešķirts Triju zvaigžņu ordenis. Latvijas literatūras balva par mūža ieguldījumu ir likumsakarīgs Dainas Avotiņas radošā darba mūža novērtējums.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ZANDA GŪTMANE

ŽŪRIJAS KOMISIJAS PRIEKŠSĒDĒTĀJA

Daina Avotiņa bijusi klātesoša visās latviešu literatūras norisēs kopš 20. gs. 50. gadiem. Viņas radošā mūža ieguldījums latviešu literatūras attīstībā vērtējams vairākos virzienos: jūtās sakņota dzeja un apkārtējās pasaules vērojumā balstīta, lasītāju iecienīta proza; bagātīgs augstvērtīgas lietuviešu literatūras tulkojumu klāsts un šīs kaimiņu kultūras popularizācija Latvijā; kā arī latviešu dzejas attīstības veicināšana, godprātīgi vadot Latvijas Valsts izdevniecības darbu, aktīvi piedaloties Dzejas dienas tradīcijas izveidē un iesaistoties latviešu dzejas krājumu izdošanā ārpus Latvijas. Latvijas literatūras balva par mūža ieguldījumu ir likumsakarīgs Dainas Avotiņas radošā darba mūža novērtējums.

MŪŽA BALVA

Dainai Avotiņai

LIĀNA LANGA (*Dzejniece un publiciste*)

20. gadsimta 60. gados dzimušajai paaudzei viena no pirmajām saskarsmēm ar latviešu modernisma mūziku un dzeju notika 70. gadu pirmajā pusē caur populāro Raimonda Paula vinila plati “Kurzeme” ar tam laikam avangardisko piecu dziesmu ciklu ar Dainas Avotiņas vārdiem, kas ātri vien kļuva par kulta dziesmām. “Ērģeles naktī”, “Vientulība”, “Nenopūt sveci”, “Zvani”, “ Ne jau es” – šos ārtroka žanra dziesmu vārdus, pieļauju, daudzi zina no galvas vēl arvien. Spilgtām metaforām un tēliem piesātinātā, liriskā laika garu un indivīda ilgas izsakošā dzeja spēj uzplēst dvēseli baltā gaismā arī šodien un nešaubos, ka arī rīt. Dainas Avotiņas dzeja iedvesmojusi komponēt mūziku Pauli Dambi, Romualdu Jermaku, Aldoni Kalniņu, Juri Kalsonu, Valteru Kaminski, Aleksandru Kublinski, Jāni Ķepīti, Zigfrīdu Miglinieku, Edgaru Račevski, Ģedertu Ramanu, Ivars Vīgners un vēl daudzus. Tāds ir mūsu laureātes dzejas spēks! Latviešu rakstniecībai un mūsu valodas kopšanai un uzturēšanai veltītājā dzīvē dzejniece talantīgi izpaudusies arī apjomīgā dažādu žanru prozā un ievērojamā tulkošanas darbā no krievu un lietuviešu valodas. Par šo titānisko darbu mūža garumā esam Dainai Avotiņai pateicīgi un godinām viņu.

AGIJA ĀBIĶE-KONDRĀTE (*Literatūrzinātniece un literatūrkritiķe*)

Apbrīnas vērts ir ne tikai autores mūža darbs, jo rakstniece, dzejniece, atdzejojāja, ilggadēja un autoru ieredzēta, cienīta redaktore “Latvijas Valsts izdevniecībā”, izdevniecībā “Liesma”, laikrakstā “Literatūra un Māksla” Daina Avotiņa savos cienījamos gados joprojām aktīvi turpina darbu un ar savu mūža ieguldījumu nepagurstoši ir veidojusi Latvijas kultūras vēsturi. Tulkojot un atdzejojot lietuviešu literatūru un publikācijās par tuvākās kaimiņu tautas literārajiem procesiem, veicinājusi, veidojusi un stiprinājusi Latvijas un Lietuvas kultūru sakarus. D. Avotiņa ir arī Dzejas dienu viena no dibinātājām un organizētāja, allaž bijusi sociāli aktīva radošā procesa veidotāja un dokumentētāja. Savos prozas darbos autore rakstījusi par dažādiem vēsturiskiem liktenstāstiem, kā arī plaši atainojusi 20. gadsimta 60.–80. gadu literāros procesus Latvijā un atmiņu publicējumos fragmentējusi ievērojamus laikabiedrus. Latvijas lasītājiem D. Avotiņa ne tikai stāsta par leģendāru personību dzīvi un radošo darbu, bet profesionālos kontekstos iezīmē arī dažādas vispārcilvēciskas vērtības un kvalitātes, kas apliecina, cik liela nozīme ir savstarpēji diplomātiskām, koleģiālām attiecībām. Visa mūža garumā izdevies spilgti atainot radošo aprindu dzīvi un literārā procesa attīstību padomju ideoloģijas apstākļos, ko ir būtiski izprast gan mūslaiku ļaudīm, gan nākamajām paaudzēm, jo daiļrades tapšana un radošā vide demokrātiskā valstī un totalitārā režīmā ir divas atšķirīgas pasaules. Dainas Avotiņas leģendārā, radoši piesātinātā dzīve apliecina, ka intelektuāls rakstniecības darbs nav iespējams bez garīgā un dvēseliskā elementa klātbūtnes, spējas kritiski vērtēt padarīto, sirsnīgas pašironijas un iekšējās gaismas, ētiskas skaidrības.

SPECIĀLBALVA Margarita Karbonāro

PAR LAUREĀTU: Margarita Karbonāro (1964) – tulkotāja. Dzimusi Milānā, augusi latviešu-itāļu ģimenē. Mācījusi Milānas Universitātē Itāļu filoloģiju. Tulko daiļliteratūru no vācu, angļu un latviešu valodas. Ir tulkojusi Hertas Milleres, Tomasa Manna, Maksa Friša darbus. Kopš 2015. gada nodarbojas ar latviešu literatūras izplatīšanu Itālijā. Itāļu valodā ir tulkojusi tādus latviešu autoru darbus kā Zigmunda Skujiņa "Miesas krāsas domino", Regīnas Ezeras "Aka", Noras Ikstenas "Mātes piens" un Jura Zvirgzdiņa grāmatu bērniem "Mufa".

Foto: Umberto Agnello

SPECIĀLBALVA

Margarita Karbonāro

ZANDA GŪTMANE

LALIGABA 2022 ekspertu komisijas priekšsēdētāja

Lai arī grāmatu ceļi pie cittautu lasītājiem ir dažādi un liela nozīme tajos ir atbildīgajām organizācijām, starptautiskajiem grāmatu tirgiem, izdevniecību un aģentu darbībai, izšķiroši svarīgs var būt vienas personības, autoritātes un uzticama profesionāļa viedoklis. Margarita Karbonaro ir personība, kura spējusi piesaistīt un noturēt itāļu izdevēju interesi par latviešu literatūru. Sicīliešu un latviešu izcelsmes tulkotāja, kura itāļu kultūru bagātinājusi ar veiksmīgiem tulkojumiem no vācu valodas, pēdējā laikā turpina savulaik latvietes Martas Rasupes iesākto, kas itāļiem deva iespēju iepazīt Raiņa, Blaumaņa, Skalbes darbus, arī latviešu dzeju. Kopš 21. gs. otrās desmitgades beigām Margaritas Karbonaro tulkojumā itāliski lasāmas vairākas latviešu literatūras pērles – Regīnas Ezeras “Aka”, Zigmunda Skujiņa “Miesas krāsas domino”, Noras Ikstenas “Mātes piens”. Pateicoties viņai, itāļu valodā iepazīta arī Jura Zvirgzdiņa grāmata bērniem “Mufa. Stāsts par Āfrikas balto degunradzēnu”, kas 2021. gada oktobrī tika nominēta prestižākajai Itālijas literārajai prēmijai “Premio Strega”. Kā zināms, novērtēt var tikai to, kas iepazīts, jo bez tulkotāja iesaistes literatūra paliktu lokālajā kultūrvidē. Margarita Karbonaro palīdz atvērt latviskās kultūrtelpas robežas – viņa pelnījusi īpašu atzinību par Latvijas literatūras popularizēšanu pasaulē.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ZANDA GŪTMANE

Žūrijas komisijas priekšsēdētāja

Latvijas literatūras gada balva Margaritai Karbonaro ir kā cieņas apliecinājums latviešu literatūras tulkotājiem un izplatītājiem pasaulē. Sicīliešu un latviešu izcelsmes tulkotāja Margarita Karbonaro spējusi piesaistīt un noturēt itāļu izdevēju interesi par latviešu literatūru. Viņas tulkojumā itāļu lasītāji iepazīnuši un atzinīgi novērtējuši Zigmunda Skujiņa, Regīnas Ezeras, Noras Ikstenas un Jura Zvirgzdiņa prozu.

SPECIĀLBALVA

Margarita Karbonāro

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

IVARS ŠTEINBERGS (*Dzejnieks un literatūrkritiķis*)

Tulkotāji izsenis bijuši centrāli, bet nenovērtēti kultūras, zināšanu, literatūras un tradīciju vidutāji. Nereti palikdami autora vai oriģināla ēnā, tulkotāji tradicionāli tiek konstruēti kā neredzami, bet viņu darbs – kā “caurspīdīgs”, proti, tāds, kuram cauri spīd sākotnējais vēstījums. Taču patiesībā tieši tulkotāji ir tie, kas raksta avota kultūras stāstu mērķa kontekstā. Tieši pateicoties tulkotājiem, izplatās jauni atklājumi, tiek vestas sarunas starp valstīm, notiek vērtību apmaiņa un kļūst iespējama sapratne, izlīgšana, saruna. Bez tulkotāja darba mūsu valodā neieplūst jauni un svarīgi vēsmojumi. Gluži tāpat – bez tulkotāja darba nav iespējas izplatīt vietējās parādības plašākam grāmatu mīļotāju lokam. Margarita Karbonaro pēdējo gadu laikā Itālijas auditorijai piedāvājusi lasīt tādus latviešu autorus kā Regīnu Ezeru, Zigmundu Skujiņu un Noru Ikstenu. 2021.gadā viņas tulkotā Jura Zvirgzdiņa grāmata bērniem “Mufa” tika nominēta Itālijas prestižākajai literārajai prēmijai “Premio Strengha”, kas liecina ne tikai par Zvirgzdiņa teksta suģestiju, bet tikpat – par Karbonaro pienesuma augsto kvalitāti. Ja mēs vēlamies, lai kāda latviešu literatūras daļa ir nākamais pasaules literatūras “bums” (kā tas bijis ar, piemēram, tā dēvēto Nordic Noir), tad mums jāatbalsta tieši tulkotāju centieni, tādēļ šogad viena no speciālbaldvām tiek pasniegta Margaritai Karbonaro: tulkotājai, kas aktīvi, pārliecinoši un profesionāli popularizē latviešu rakstību ārvalstīs. Pateicoties viņas ieguldījumam, latviešu literatūra ir ceļā uz atpazīstamību Eiropā un pasaulē.

RAIMONDS JAKS (*Tulkotājs*)

Margaritas Karbonaro pievēršanās latviešu autoru darbu tulkojumiem ir milzīgs ieguvums latviešu literatūrai. Viņas nozīmīgā pieredze un augstā tulkotājas kvalifikācija sniedz pārliecību, ka Zigmunds Skujiņš, Nora Ikstena, Regīna Ezera, Juris Zvirgzdiņš un nākotnē cerams arī Eriks Ādamsons un citi latviešu rakstnieki būs sadzirdēti itāliešu valodas vidē, vēl jo vairāk tādēļ, ka viņas tulkojumi izpelnās atzinību un nonāk uzmanības lokā.

SPECIĀLBALVA "Manifests"

PAR LAUREĀTU: Grāmatā "Manifests" apkopoti 102 mākslas manifesti, kas tapuši 20. un 21. gadsimtā. Grāmatu ievada virkne vēsturiskajam avangardam piederīgu tekstu, kurus var uzskatīt par manifesta kā unikāla literāra žanra sākumu. Šim periodam seko pēckara un mūsdienu manifesti, paralēli iekļaujot arī latviešu mākslinieku un rakstnieku manifestus. Izlasi papildina Arta Ostupa priekšvārds par manifesta kā specifiska literāra žanra vēsturi, tā formas īpatnībām, vietu mākslas vēsturē, šodienas aktualitāti un atlases principiem. Manifestus no angļu, franču, itāļu, katalāņu, krievu, nīderlandiešu, portugāļu, serbu, spāņu, vācu valodas tulkojuši Valdis Ābols, Jānis Elsbergs, Jana Grostiņa, Ieva Lešinska, Dace Meiere, Inese Paklone, Māra Poļakova, Edvīns Raups un Arvis Viguls.

Foto: Edmunds Brencis, žurnāls "Ir"

SPECIĀLBALVA "Manifests"

ZANDA GŪTMANE

LALIGABA 2022 ekspertu komisijas priekšsēdētāja

“Niknā neprāta slota atrāva mūs nost no mums pašiem un aiztrenca ielās, stāvās un dziļās kā kalnu upju gultnes” – kaismīgi skan 20. gs. sākumā tapušā itāļu dzejnieka Filipa Tommāzo Marineti “Futūrisma dibināšana un manifests”. Straujā industrializācija, urbanizācija, visdažādāko teoriju attīstība, revolūcijas noskaņas, Pirmā Pasaules kara draudi un tā norise ierosinājusi 20. gs. avangardisko kustību sākumu – visas plašās modernisma un postmodernisma paradigmas avotu. Kad 21. gs. otrajā desmitgadē pēkšņi un negaidīti atkal esam “atrauti nost no sevis paša”, sajūtam, ka noslēdzas kāds būtisks periods Rietumu kultūras vēsturē. Tajā iemesti, attopamies, ka atkal pienācis laiks, kad nav vairs vietas neitralitātei un nenoteiktībai, vieglai pašironijai un koķetērijai, kas tik tuva postmodernistiskai izteiksmei. Pēkšņi ir atgriezies melnbalto krāsu, tiešo, konkrēto vārdu un manifestācijas laiks. Tāpēc modernisma un postmodernisma programmatisko tekstu antoloģija “Manifests. No futūrisma līdz mūsdienām”, kurā apkopoti dažādās valodās, tostarp, latviski rakstīti 20. un 21. gs. manifesti, ir īpašs notikums Latvijas literatūrā. Šī antoloģija kā ass nazis nošķeļ aizgājušo laikmetu un parāda noieta attīstības ceļu, liekot domāt par mākslas lomu tagadnes dzīves veidošanā laikā un telpā. Atšķirībā no manifestu antoloģijām, kas 21. gs. sākumā apkopotas un izdotas citās valodās, latviešu tulkotāju kolektīva radītais, dzejnieka un literatūrzinātnieka Arta Ostupa sakārtotais un kopā ar mākslas zinātnieci Stellu Pelši precīzi anotētais izdevums pavisam grodi iegulst prom ejošā laikmeta beigās, kurās Lūka Tērnera metamodernistiskajām svārstībām, visticamāk, vairs nebūs vietas. Kā redzams pēc 2022. gada 24. februāra, arī jaunais laiks pieprasa attieksmi formulēt šeit un tagad – tikpat asi, kā tas jau reiz bijis.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

ZANDA GŪTMANE

Žūrijas komisijas priekšsēdētāja

Arta Ostupa sakārtotā modernisma un postmodernisma programmatisko tekstu antoloģija “Manifests. No futūrisma līdz mūsdienām” ir īpašs notikums Latvijas literatūrā. Šis precīzi anotētais izdevums (autori – Artis Ostups un Stella Pelše) ne tikai aizpilda tukšu laukumu programmatiskās literatūras tulkojumu klāstā, bet līdzās Rietumu literārajiem manifestiem, kurus latviskojusi izcilu tulkotāju komanda, iekļauj arī latviešu mākslinieku tekstus. Antoloģija uzskatāmi apliecina, ka māksla nav atraujama no laikmeta gara un politikas, un pieprasa arī no mūsdienu mākslas aktīvu pozīciju.

SPECIĀLBALVA

"Manifests"

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

IVARS ŠTEINBERGS (*Dzejnieks un literatūrkritiķis*)

“Neputna” manifestu krājums ir fundamentāls ieguldījums pasaules mākslas vēstures lasīšanā. Pateicoties šim izdevumam, pirmo reizi latviešu valodā paveras panorāmiska ainava uz manifesta kā literāra žanra ceļu un nozīmi modernitātes kontekstā. Īpašu vērtību krājumam piešķir gan Arta Ostupa priekšvārds, kas ierāmē visu apjomīgo apkopojumu, gan fakts, ka ik manifestam klāt pievienota anotācija, kas attiecīgo tekstu komentē un ieraksta plašākā kultūras dialogā. Šo grāmatu var izmantot skolās un universitātēs, apgūstot avangarda strāvojumu specifiku; uz to var atsaukties zinātniskos rakstos un publicistikā, rakstot par ideju attīstību cauri 20. gadsimtam; Kswrto var skandēt pēc vakariņām filozofijā ieinteresētu draugu lokā; to var lasīt savam priekam un aprīnot grāmatas veidotāju rūpīgo darbu. “Manifests. No futūrisma līdz mūsdienām” parāda, kā mainījusies izpratne par un attiecības ar pagātņi; kā māksla un tās uztvere tikušas pārdefinētas ar degošu kaismi; kā radošās izpausmes vienmēr pavadījusi sliksme artikulēt jaunus principus, paņēmienus un mērķus. Turklāt, savienojot mūsu tagadnes momentu ar bagātīgu manifestu rakstīšanas tradīciju, “Neputna” veikums uzskatāmi ilustrē, ka mēs joprojām esam procesā un tapšanā, proti, paredzu, ka sējums rādīs paraugu un skubinās uz jaunu manifestu sacerēšanu vai vismaz apzināšanu. Ievērojams kultūras fenomens, kas atstās pēdas turpmākajā latviski rakstītajā teorētiskajā domā un, esmu drošs, arī literatūrā.

AGIJA ĀBIĶE-KONDRĀTE (*Literatūrzinātniece un literatūrkritiķe*)

Tulkotāju kolektīva un krājuma sastādītāja Arta Ostupa konceptuāli pārdomātais, lietpratīgais un titāniskais darbs ir piepildījis ne tikai kultūras interesentu sapni, bet arī būtisku vajadzību ikvienam latviešu valodā lasīt, pētīt, apcerēt un nezinātājam arī uzzināt pasaules kultūrā un mākslā nozīmīgas idejas, ko ietver manifesta forma. Manifestu krājuma izdevums ir unikāla lasīšanas pieredze mūsdienu lasītājam un vēsturisks notikums modernisma kultūras apgūvē, kas mainīs un padziļinās, stiprinās un mudinās Latvijas lasītāja izpratni par šķietami zināmajiem modernisma stiliem un virzieniem, kā arī atklās jaunas šķautnes šīs formas teorētiskajā izpratnē. Ikvienas no stilu idejiskajām, estētiskajām parādībām ir definējama kādos principos un šie principi tiek ierakstīti manifestos – no versmainajiem, provokatīvi vēsturiskajiem mākslas manifestiem līdz pat mūsdienu darbiem literārajā laukā, kuri arvien mūs pārlicina, ka jebkuras pārmaiņas kultūrā ir vajadzīgs, aizraujošs process un, laikam ritot, arī katra laikmeta klasikai jāmainās. Līdz šim latviešu valodā nav tulkoti un vienkopus izdoti pasaules kultūrā nozīmīgi manifesti, kas tiecas definēt izmaiņas un ar katra jauna stila novitātēm dekonstruē pagājušo, pārrada mākslas principus un valodu. Svarīgi apzināties, ka procesi pasaules literatūrā un mākslā nav no sociālās vides atrauti, bet šīs sociālās un kultūras realitātes augsne, kas ietekmē ikvienu domāt, spriest un just spējīgo.

INFORMĀCIJAS IZGUVĒ

<https://lalgaba.lv/index.php/lv/lalgaba/par-lalgaba>

<https://lalgaba.lv/index.php/lv/nominacijas/2022-gads>

<https://lalgaba.lv/index.php/lv/laureati/2022-gads>